

BRÜGGEHEEGELDUS

Koostaja: Tiia Artla

Brüggeheegelduse pitsiline pind saadakse ahelsilmuste, sammaste ja kinnissilmuste töövõtete kasutamise tulemusena.

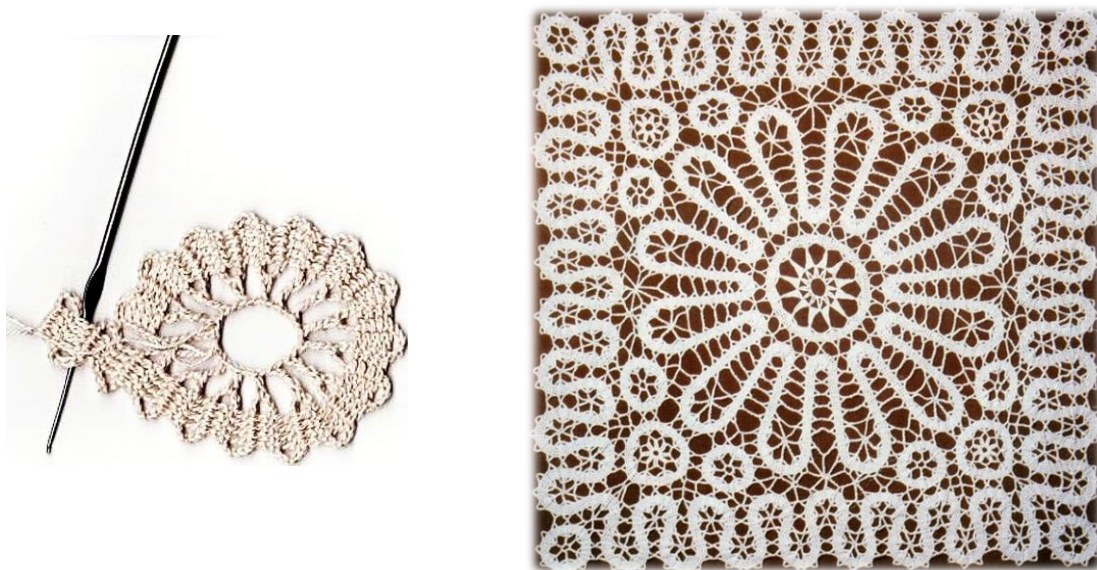
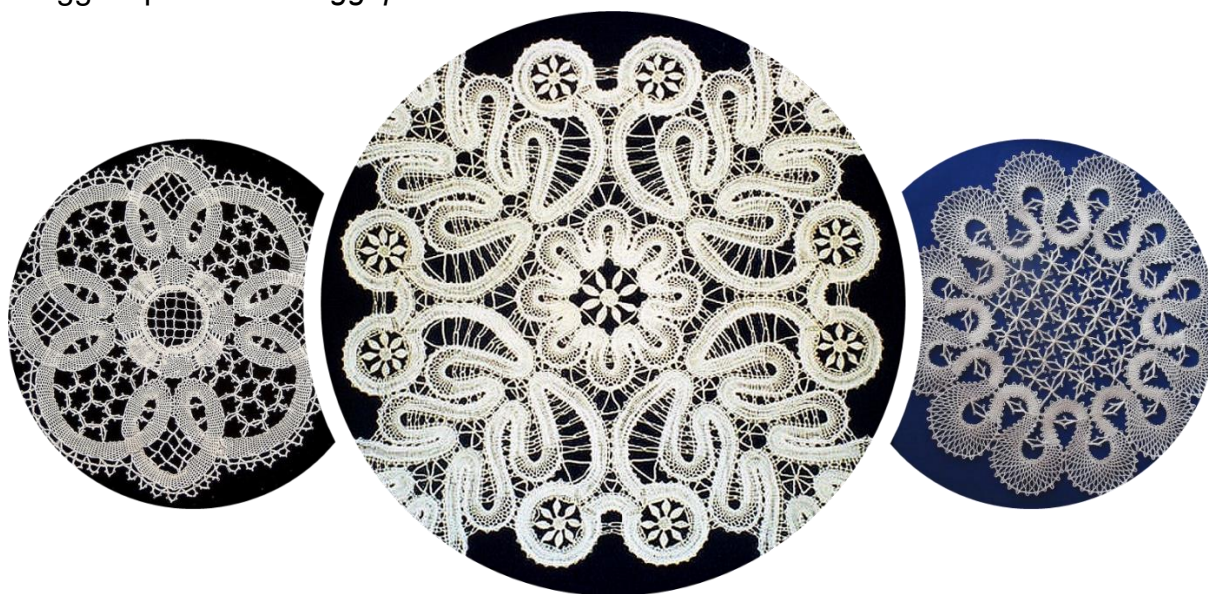

Foto: Margot Börner. Verlag für die Frau.

Brüggeheegeldus jälgendab käsitöötehnikatest ühte niplispitsi liiki – Belgia linnast Brüggest pärinevat *brüggepitsi*.

Nipelatud brüggepitsid.

Brüggepitsides esinevad väänlevad tihedamad paelaosad, mis niplamise käigus eelnevalt valminud pitsiosade külge kinnitatakse.

Brüggeheegelduses valmib pitsiline pind heegeldatud paelast. Seetõttu on Eestis varasemalt seda tehnikat nimetatud ekslikult *paelapitsiks*.

Paelapits on omaette tekstiiltehnika, kus kas heegeldatud, sõlmitud või tööstuslik ostupael kinnitatakse mustriski abil tugevamale alusele ning saadud ornament kinnitatakse ja täiendatakse tikitud käsitsipistetega.

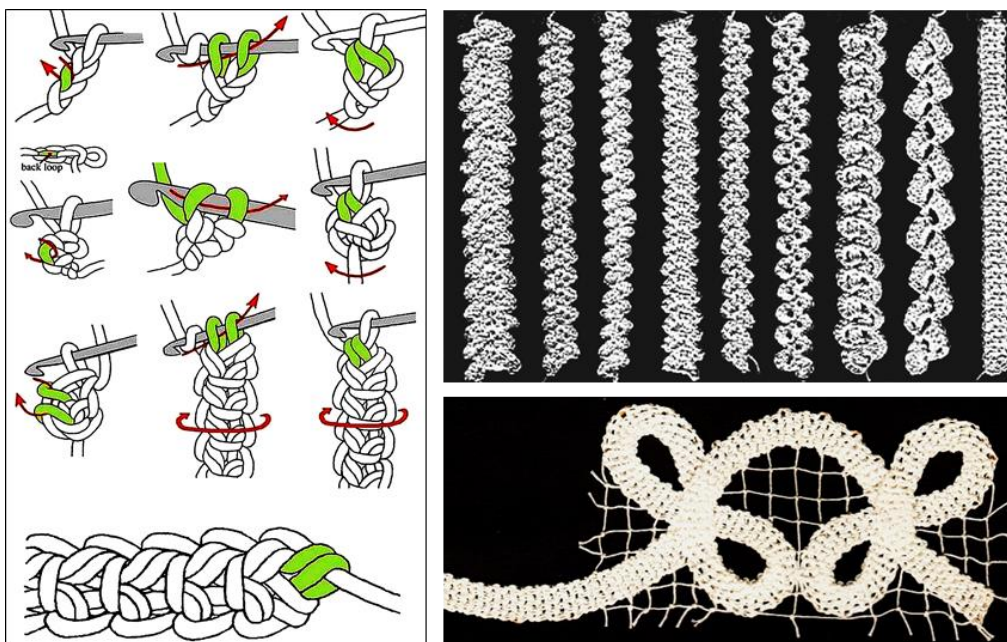
Paelapitsid.

Brüggeheegelduse pael ühendatakse heegeldamise käigus valmisolevate motiivide/ osade külge. Pitsiline pind saavutatakse paela heegeldamise käigus.

Heegeldatav pael võib olla nii erineva laiuse kui ka tihedusega. Kõige sagedamini heegeldatakse paela laiuseks 4 või 5 1x sammast. 6-st ahelsilmusest moodustatakse kahele poole paela aasad. Kinnissilmuste abil ühendatakse aasad omavahel mustri moodustamiseks.

Lihtsustatud variandina võime paelu heegeldada ka ilma küljekaarteta, mis sobivad eelkõige tikitud paelapitsi valmistamiseks.

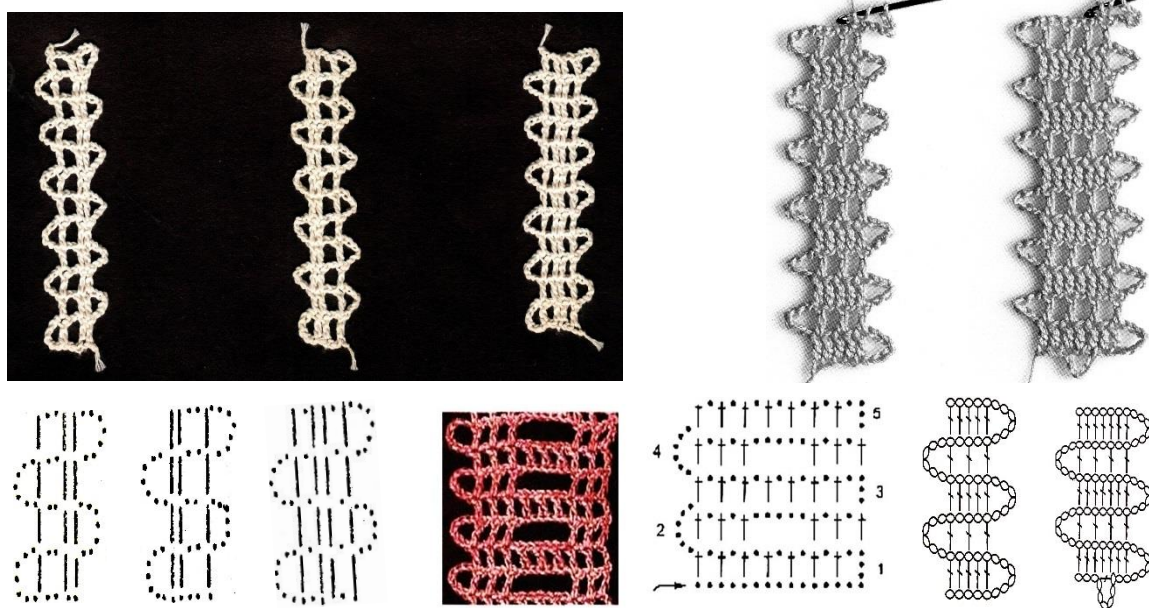

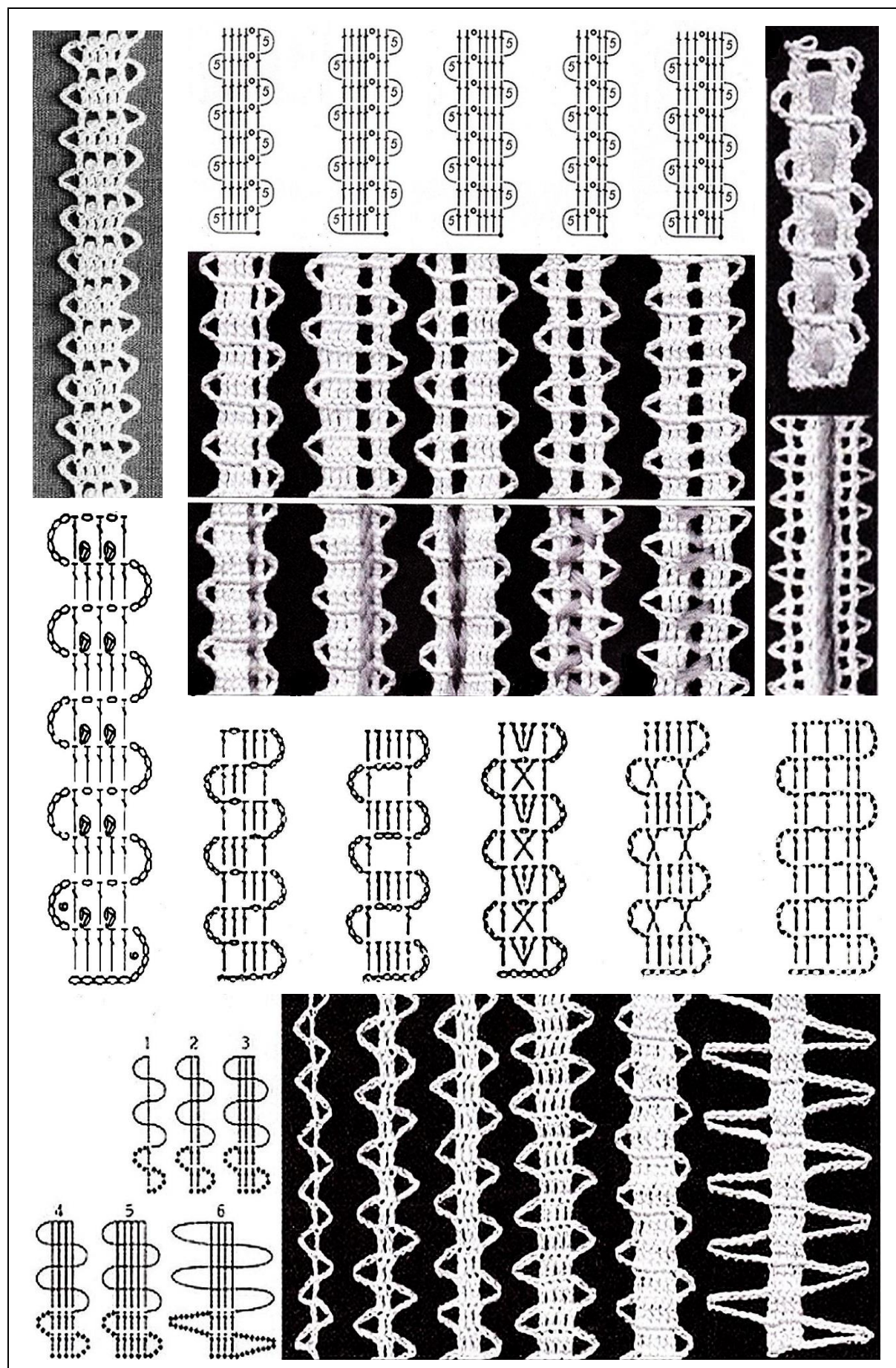
Küljekaarteta paelad.

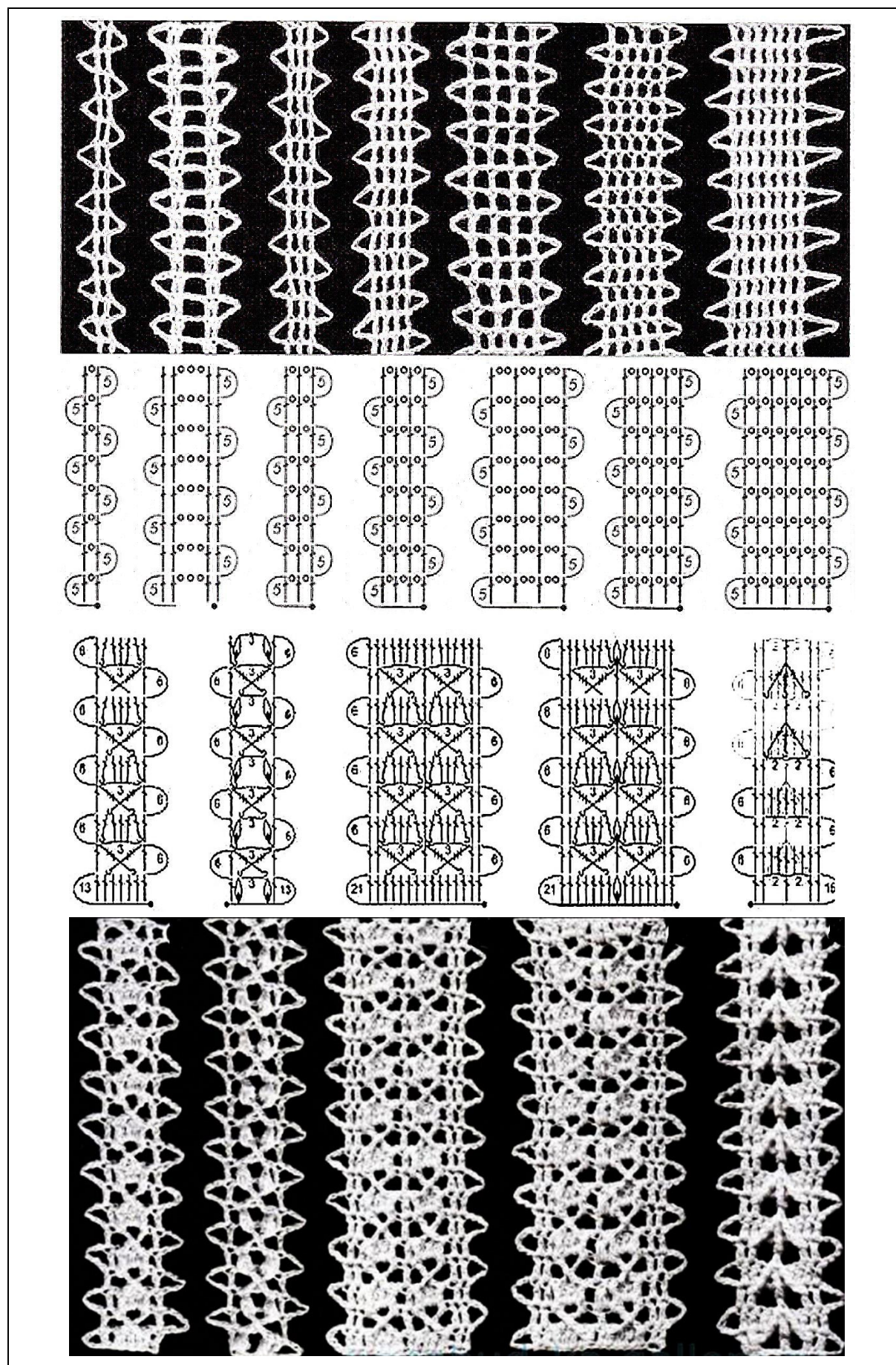
Küljekaartega paela eriliigid

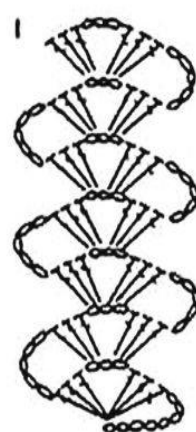
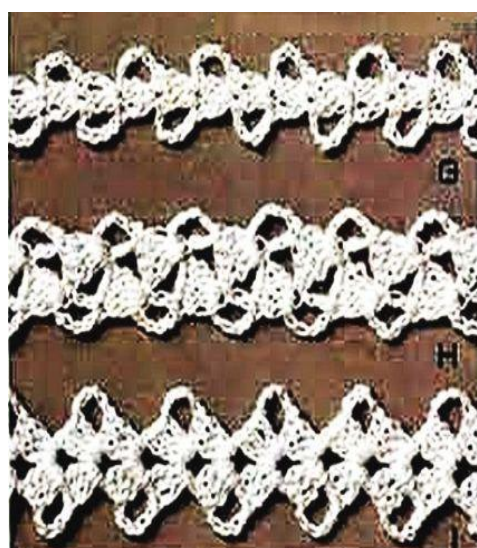
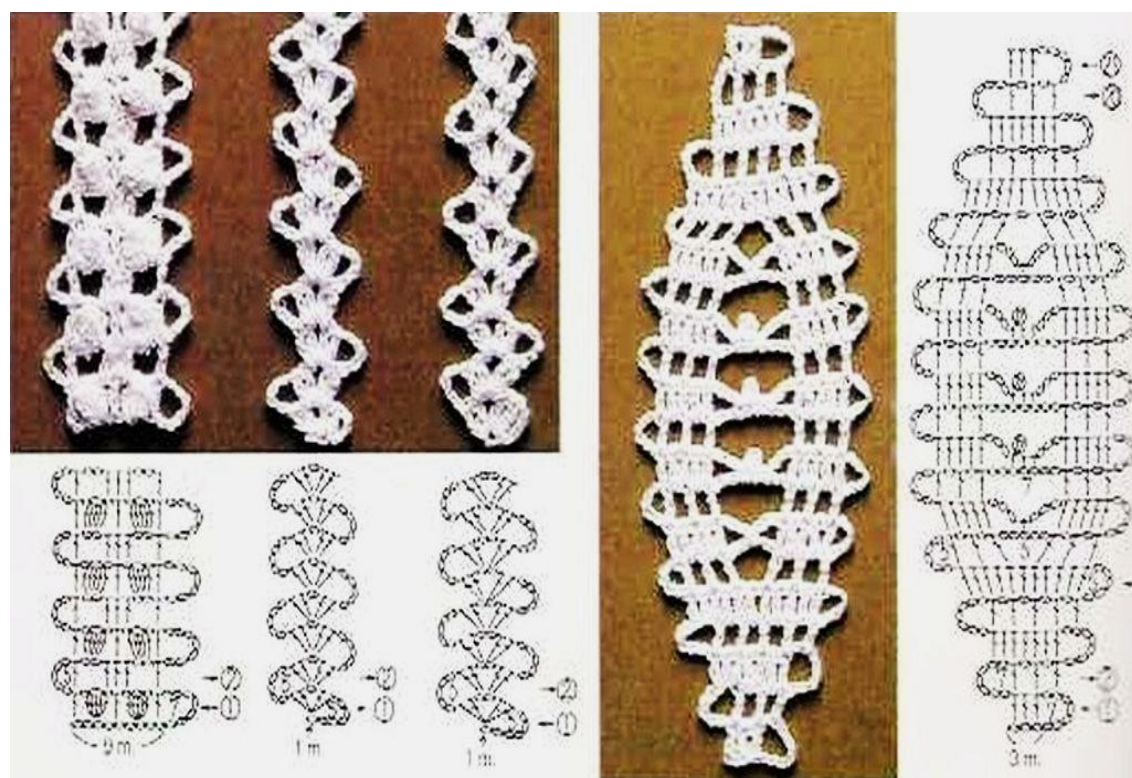
Muutes paelaosa silmuste arvu/ struktuuri või paigutust võib tulemuseks saada palju erinevaid paela ilmeid.

Paela õhulisemaks ja struktuuri hõredamaks saad siis, kui lisad sammaste vahele ahelsilmuseid.

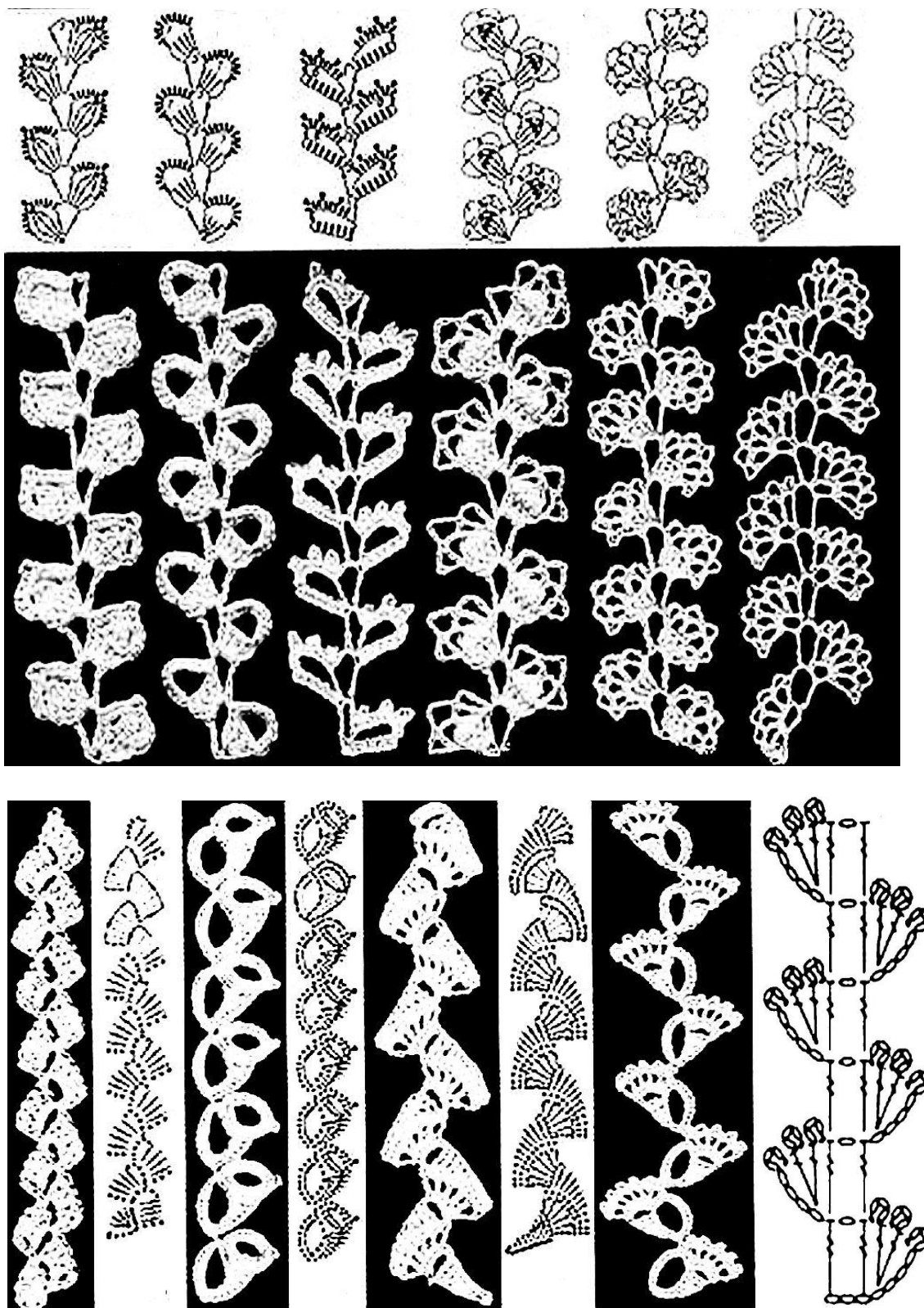

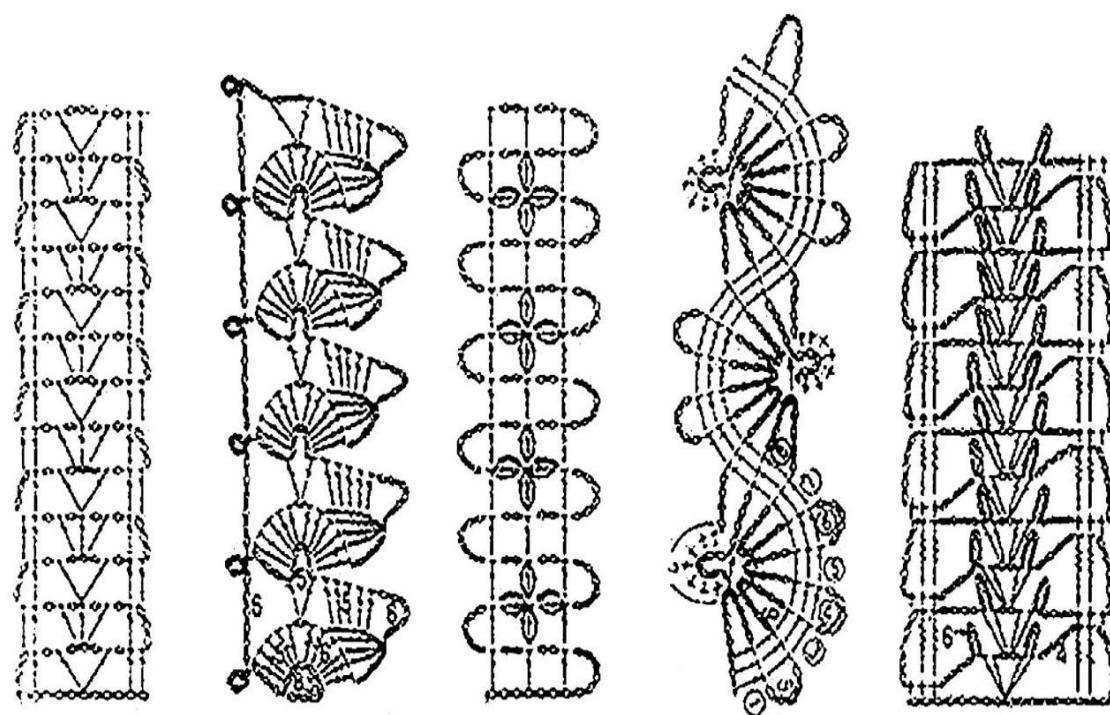
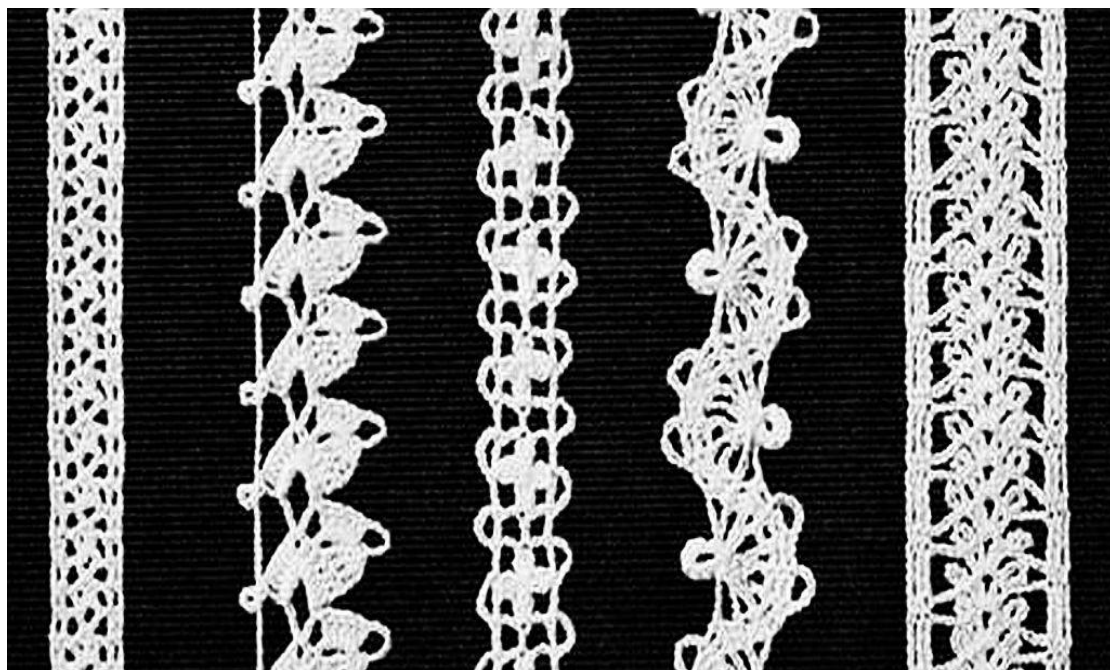

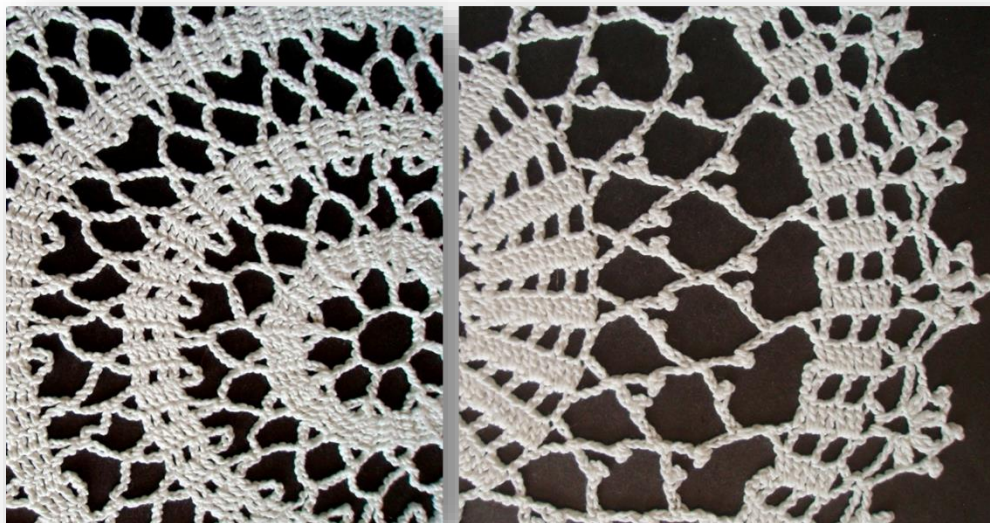

Traditsioonilistele paela heegeldamise võimalustele lisandub rida kombinatsioone, mis esimesel pilgul ei meenutagi algset brüggeheegelduse paela.

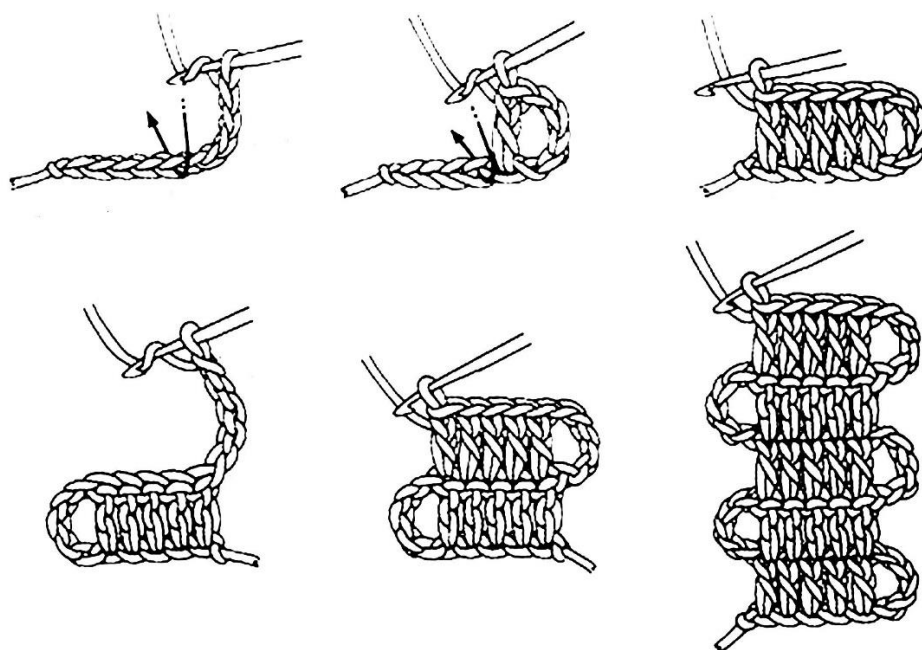

Brüggeheegelduses esineb ühe ja sama eseme juures ka erineva laiuse ja tihedusega paelu.

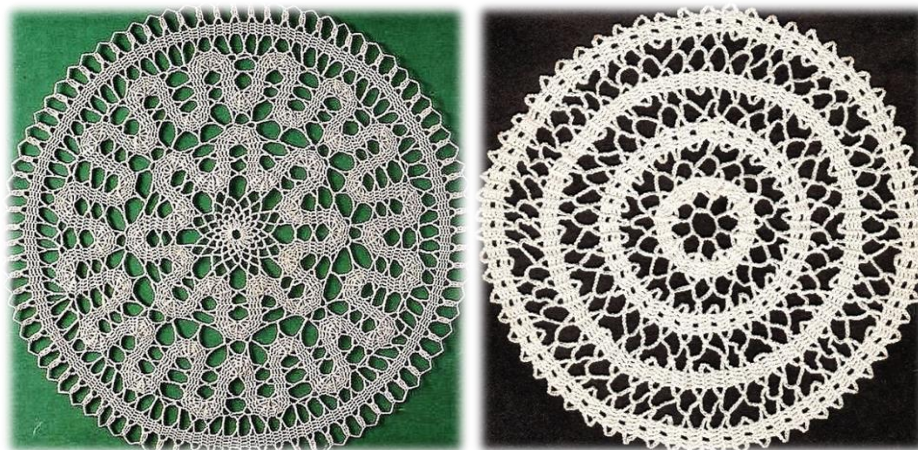
Lihtsa paela heegeldamine

- Heegelda **10 ahelsilmust** (5 paela laiuse ja 5 küljekaare jaoks).
- Heegelda 5 1x sammast:
esimene samm heegelda viiendasse ahelsilmusesse, teine samm neljandasse ahelsilmusesse jne.
- Kui 5 sammast on valmis, siis heegelda küljeaasa ahelsilmused 5 tk.
- **Pööra töö** käes ümber!
- Jätkates heegeldamist, valmib küljeaasadega pael.

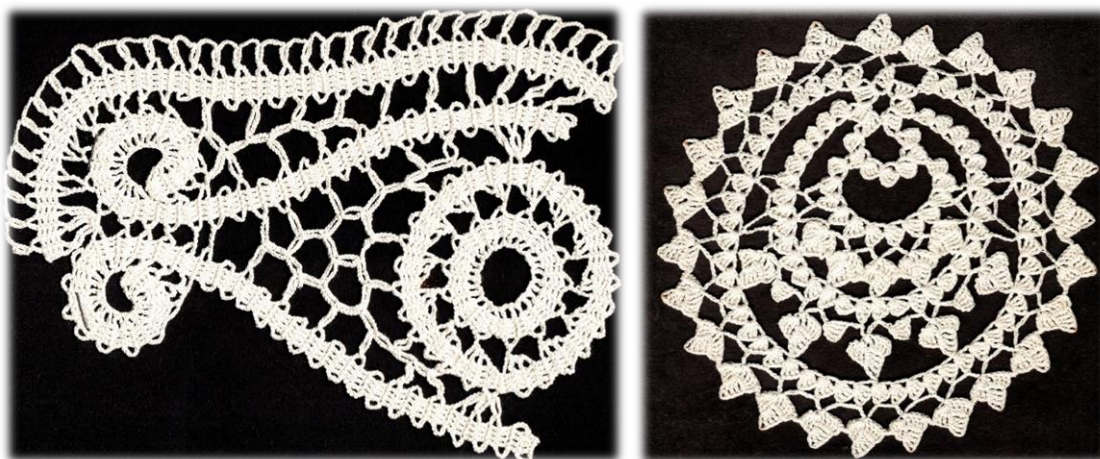
Heegelpindade moodustamise võimalused

1. Heegelpind koosneb mitmest kinnise ahelaga ringist. Selliste esemete heegeldamiseks antakse skeemidel ringide heegeldamise järjekord kas tähtede või numbritega.

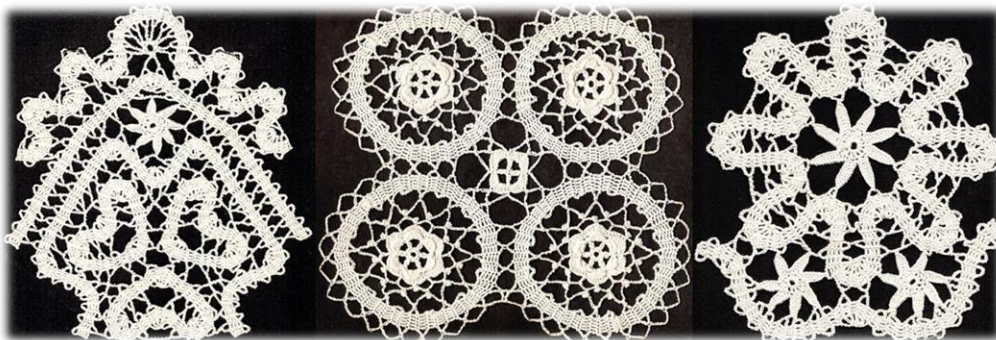
Kinniste ahelatega kompositsioon.

2. Heegelpind moodustatakse mitmest omavahel ühendatud lahtiste otstega paelast. Selliste ülesehitustega pitsid nõuavad valmistamisel suurt tähelepanu, tulemused on omanäolised.

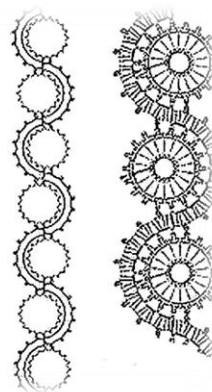

Lahtiste otstega kujundus.

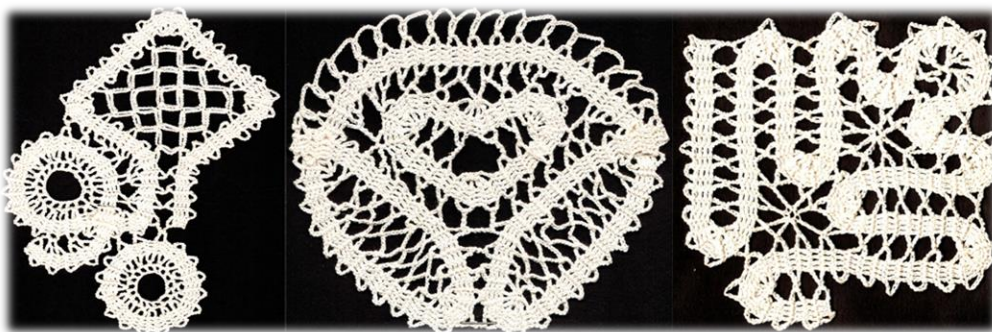
3. Pinna moodustavad motiivid. Mitu motiivi heegeldatakse eraldi valmis, mis ühendatakse omavahel viimase reaga või spetsiaalse ühendusega. Ka ringheegeldusena valmistatud motiive võib ühendada küljekaartega paela abil.

Motiivipinnad.

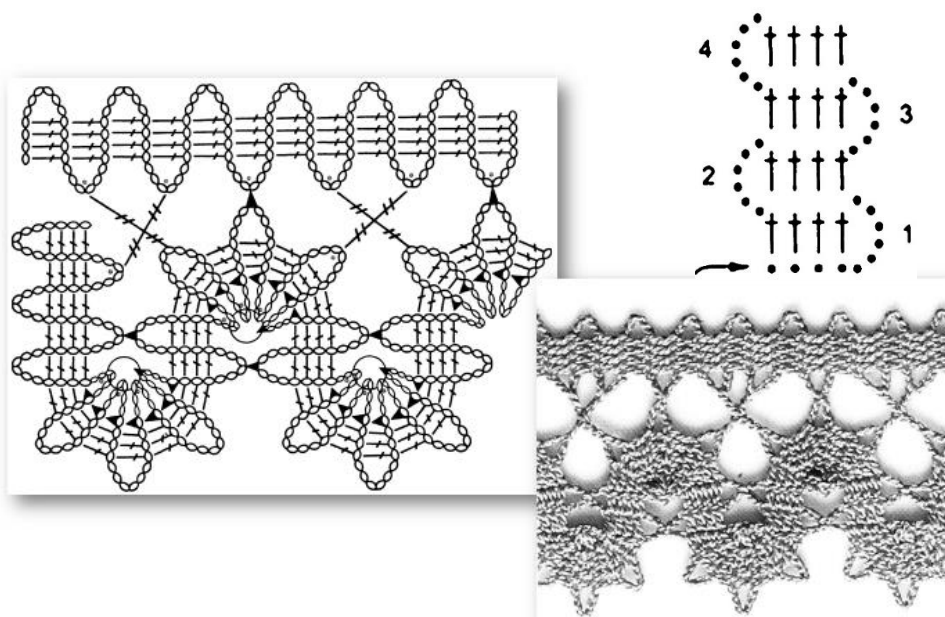

4. Kogu pind heegeldatakse praktiliselt ühe katkematu ahelana/ paelana. Siin kasutatakse ka võtet, kus üks pael jookseb üle teise, moodustades justkui risti.

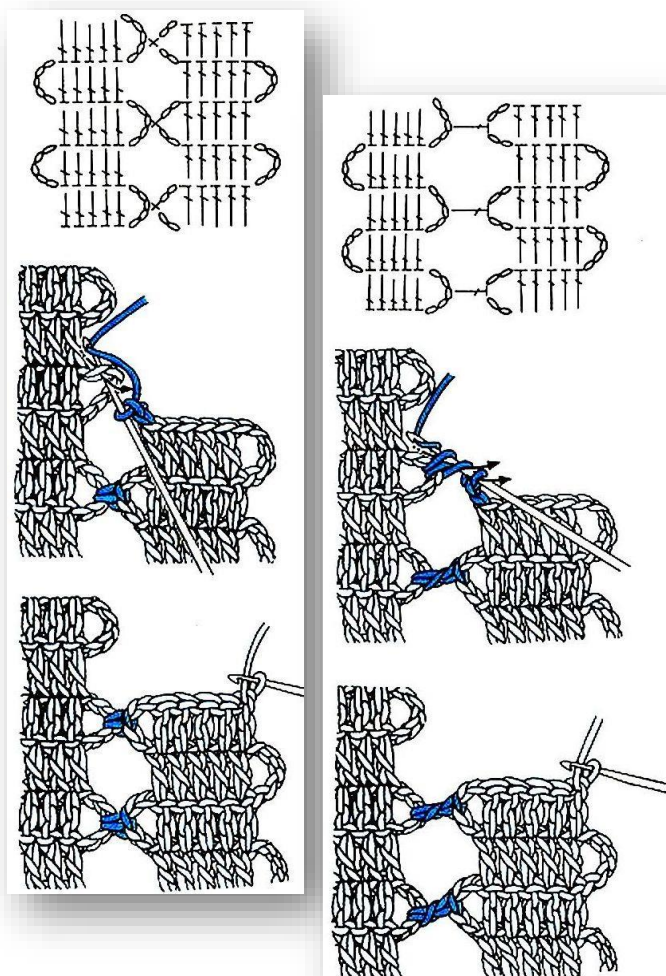

Katkematu ahelana kulgev ja ristuv pael

Heegelpindade moodustamiseks küljekaartega paelast ühendatakse omavahel küljekaari. Selle tulemusena tekivad erineva tihedusega ja hõredusega muustrilised pinnad.

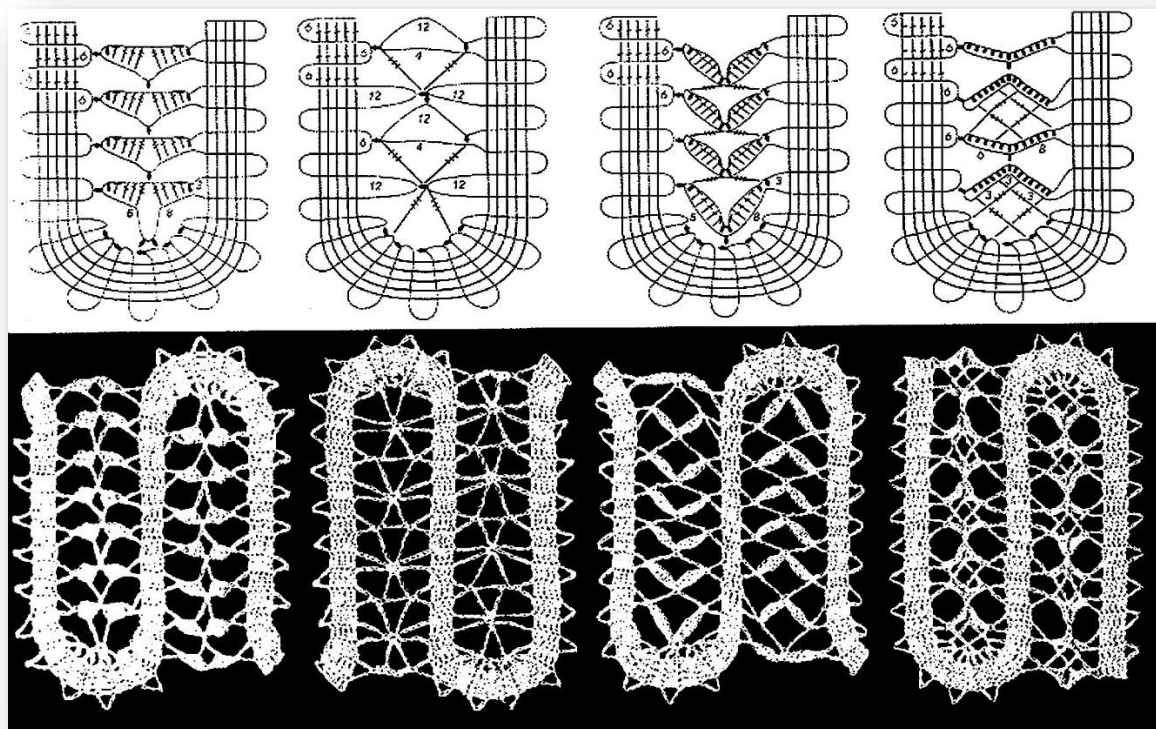

Ühendus kinnissilmusega.

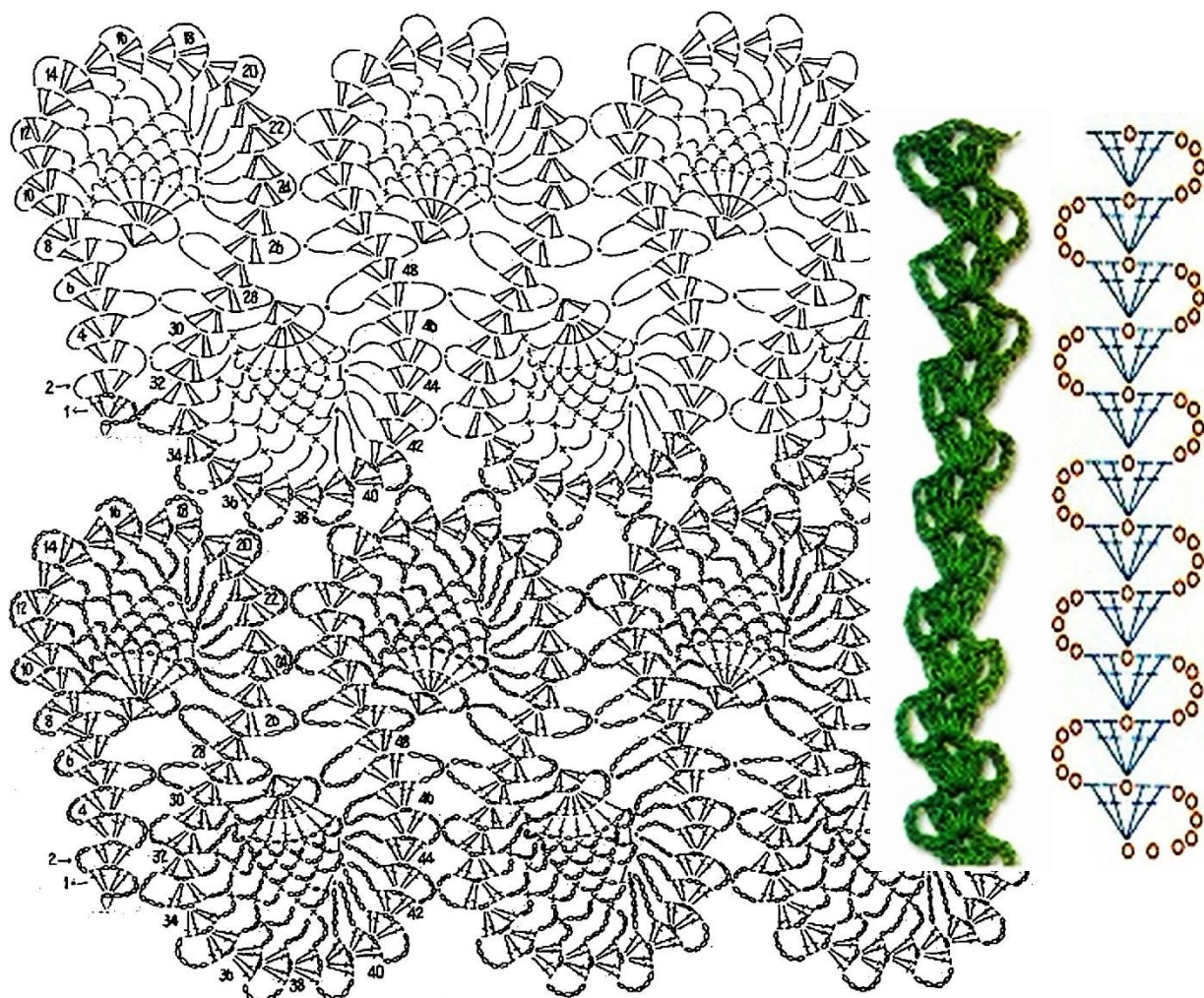
Ühendus 1x sambaga.

Paelaosade ühendamise võimalusi.

Paela ühenduste kaunistamine.

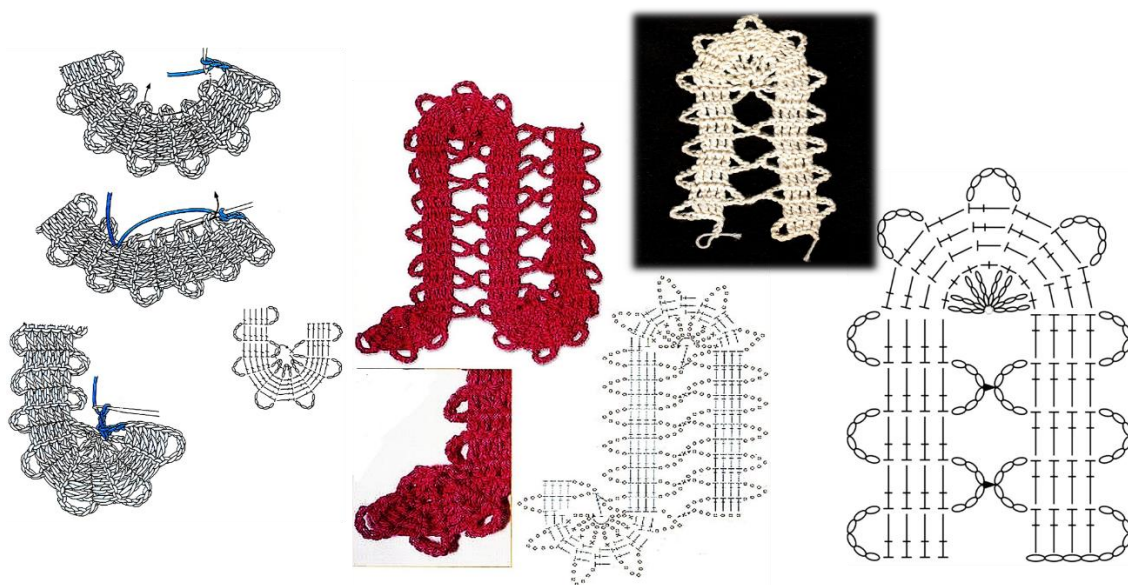

Paelaosade ühendamine - käänukohad

Mustri skeemi järgi heegeldades ühendatakse omavahel 3, 4, 5 jne küljekaart vastavalt sellele, kui järsk peab pöörduv käänukoht olema. Küljekaari võib käänukohal ühendada mitmeti:

1. ühe kinnissilmusega.

Näiteks kui on vaja ühendada 5 küljekaart, siis viiendast kaarest heegeldatakse valmis pool, seejärel haaratakse heegelnõelale 4 küljekaart, võetakse lõng nõelale ja tuuakse läbi kaarte. Seejärel võetakse lõng uuesti nõelale ja tõmmatakse mõlemast silmusest korraga läbi. Viienda kaare teine pool heegeldatakse valmis (3 ahelsilmust). Jätkatakse paela heegeldamist (vt joonist).

2. mitme kinnissilmusega.

Käänukoht saavutatakse nii, et iga küljekaasa keskohta heegeldatakse kinnissilmus, s.t. kinnissilmuseid tuleb heegeldada sama palju kui mitut küljekaasa soovitakse ühendada.

3. kinnissilmuste vahel on 1 või 2 ahelsilmust.

Näiteks on vaja käänukohas ühendada mitmeid küljeaasasid. Esimesest aasast heegeldatakse esialgu vaid pooled aasa silmused (3 tk) ja kinnitatakse need kohe esimese küljeaasa külge kinnissilmusega.

Seejärel heegeldatakse vahele 1 või 2 ahelsilmust ja kinnitatakse need teise küljeaasa külge. Nii toimitakse ka ülejäänud aasadega.

Nüüd heegeldatakse veel 2 ahelsilmust ja ring suletakse kinnissilmusega esimese küljeaasa poolelijäänud kaare tippu.

Seejärel heegeldatakse esimene küljeaas lõpuni. Alustatakse sammaste heegeldamist.

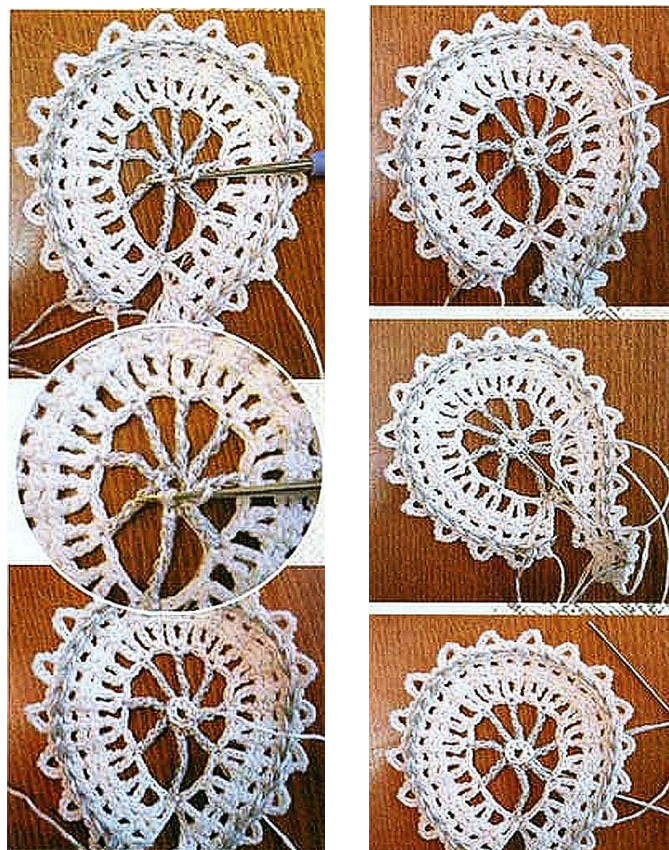
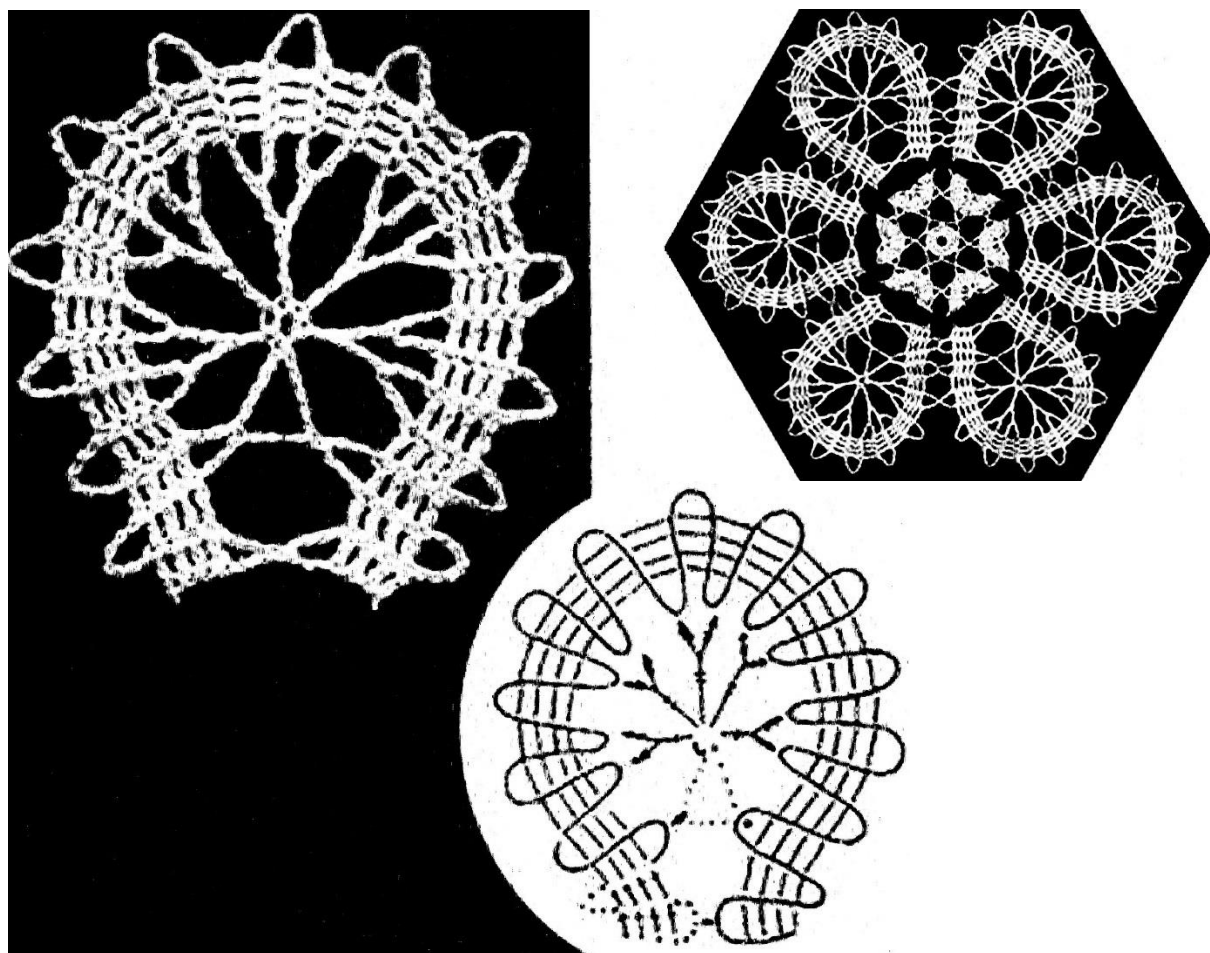

Käänukoha moodustamine.

2 sammastega.

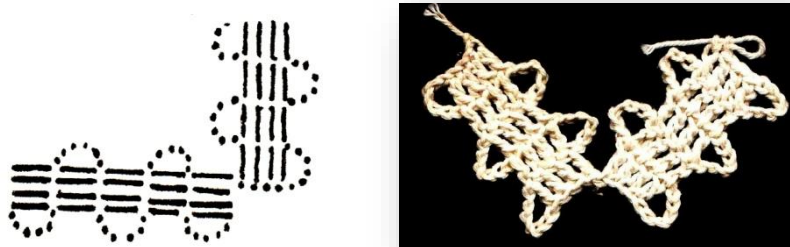
Ühendamine sammastega

Nurga heegeldamine küljekaartega paelast

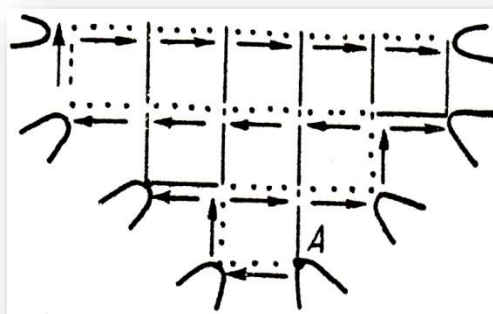
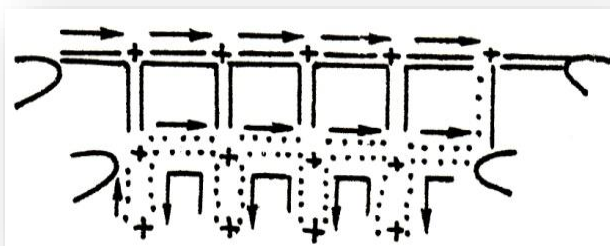
Nurga heegeldamiseks on kaks põhimõttelist võimalust:

1. Nurk moodustub sik-sakiliselt ühendatud küljekaartega paelast vastavalt mustrile.
2. Nurk moodustub kahest teineteise suhtes täisnurkselt paiknevast sirgest küljekaartega paelast (vt joonist).

Nurga moodustamine.

Kui üks külg on heegeldatud, luuakse 10 uut ahelsilmust, millest 4 esimest on uue 4ja samba alussilmusteks. Sellisel viisil tekib nurkade ühenduskohtadesse tühimik, mille täitmiseks on mitmeid võimalusi (vt joonist).

Nurga täitmise võimalusi

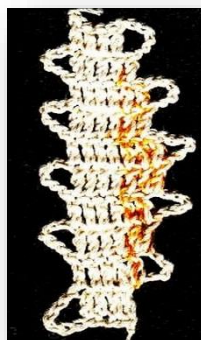
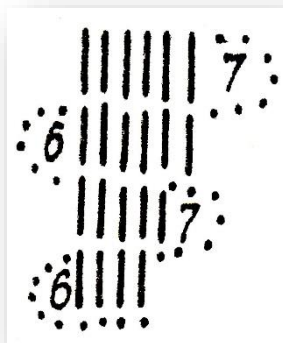
Eelpool kahest võimalusest on lihtsam punktis 2 nimetat.

Paelaosa kasvatamise, kahandamise ja paisutusega

Antud töövõttega pitsid on tehniliselt kergesti teostatavad, samas pakuvad meeldivat vaheldust traditsioonilise brüggeheegelduse paela üldilmele, muutes pitsi õhulisemaks ja õrnemaks.

1. Loo **10** ahelsilmust.

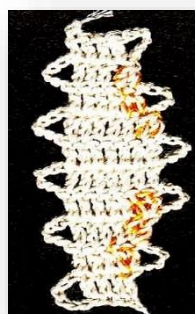
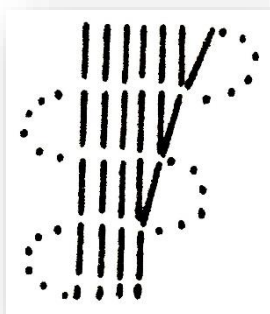
- Esimesele reale heegelda 4 sammast alates 7-ndast ahelsilmusest, seejärel heegelda uued 7 ahelsilmust ja pööra töö ümber.
- Teise rea esimene samm heegelda 7-sse ahelsilmusesse. Teine, kolmas, neljas ja viies samm asuvad eelmise rea sammaste peal.
- Järgmiseks heegelda 6 ahelsilmust, pööra töö ümber ja heegelda 6 sammast selliselt, et viimane kuues samm asetseks eelmise rea küljekaare viimasel ahelsilmusel.
- Edasi heegelda eespool kirjeldatud viisil.

Paela kasvatamine.

2. Loo **10** ahelsilmust.

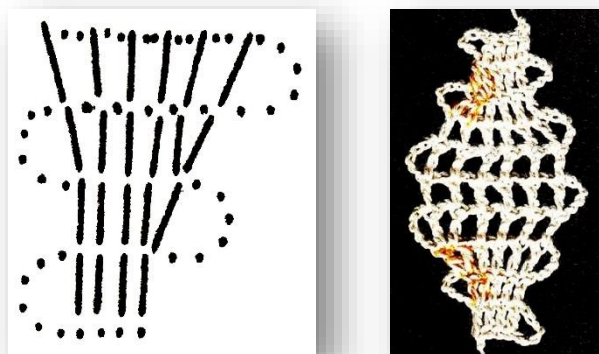
- Esimesel real on 4 sammast, küljekaar koosneb 6 ahelsilmusest.
- Pööra töö ümber ja kasvata esimesest sambast 2 sammast ning heegelda seejärel rida lõpuni.
- Kolmandal real kasvata viimasest sambast 2 sammast.
- Neljandal real heegelda taas esimesest sambast 2 sammast. Selliselt heegeldades läheb pael laiemaks vaid ühelt poolt.

Kasvatamine.

3. Loo **10** ahelsilmust.

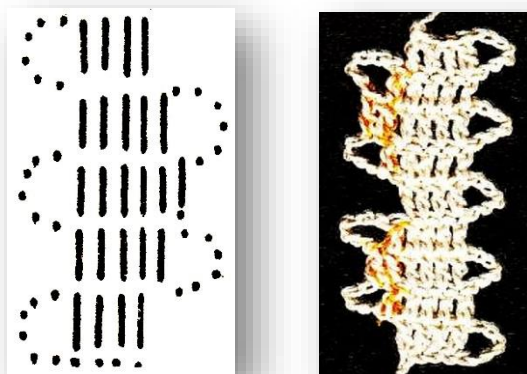
- Esimesel real heegelda 4 sammast.
- Teisel real kasvata esimesest sambast 2 sammast.
- Kolmandal real heegelda iga samba vahele 1 ahelsilmus ja kasvata ka rea viimasest sambast 2 sammast.
- Neljandal real kasvatamist ei toimu., küll aga heegelda iga samba vahele 2 ahelsilmust.
- Edasi heegelda 2, 3 jne rida nagu neljandat rida ja seejärel asu kahandama analoogselt kasvatamisele.

Kasvatamine.

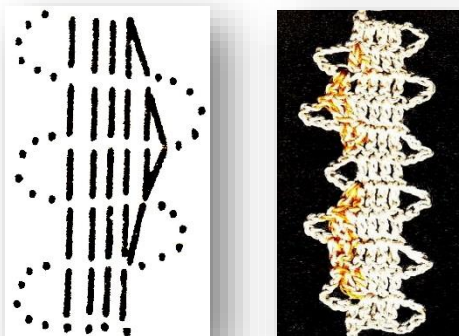
4. Loo **10** ahelsilmust.

- Esimesel real heegelda 4 sammast, järgnev küljekaar koosneb 8-st ahelsilmusest.
- Teisel real heegelda esimene sammas kaheksanda ahelsilmuse peale.
- Kolmanda rea küljekaar koosneb 6-st ahelsilmusest ja 6 sambast, millest viimane heegelda eelmise rea küljekaare viimase ahelsilmuse peale.
- Neljas rida – küljekaar on 6 ahelsilmust, neljanda rea esimene sammas on eelmise rea teise samba peal. Kokku on neljandas reas 5 sammast.
- Viiendal real on 4 sammast. Seega paelaosa laieneb ja kitseneb paela ühel poolel.

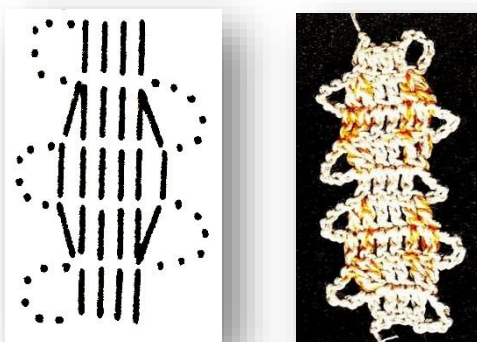
Kahandamine.

5. Paela heegeldamine toimub analoogselt eespool kirjeldatud 1. kasvatamise võimalusega.
- Kasvata ja kahanda paelaosa ühel poolel, kuid antud juhul kasvata ühest sambast 2 uut sammast (vt 2. võimalus) ja kahandamisel heegelda 2 sammast kokku.
 - Küljekaarte ahelsilmuste arv on kõikidel ridadel võrdne – 6.

Kahandamine.

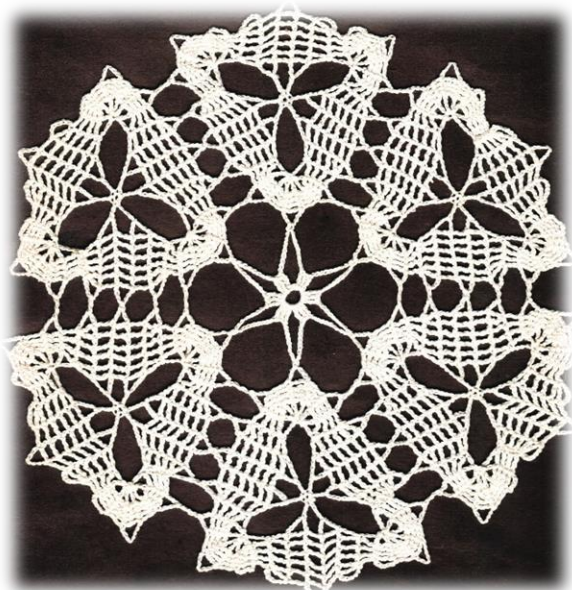
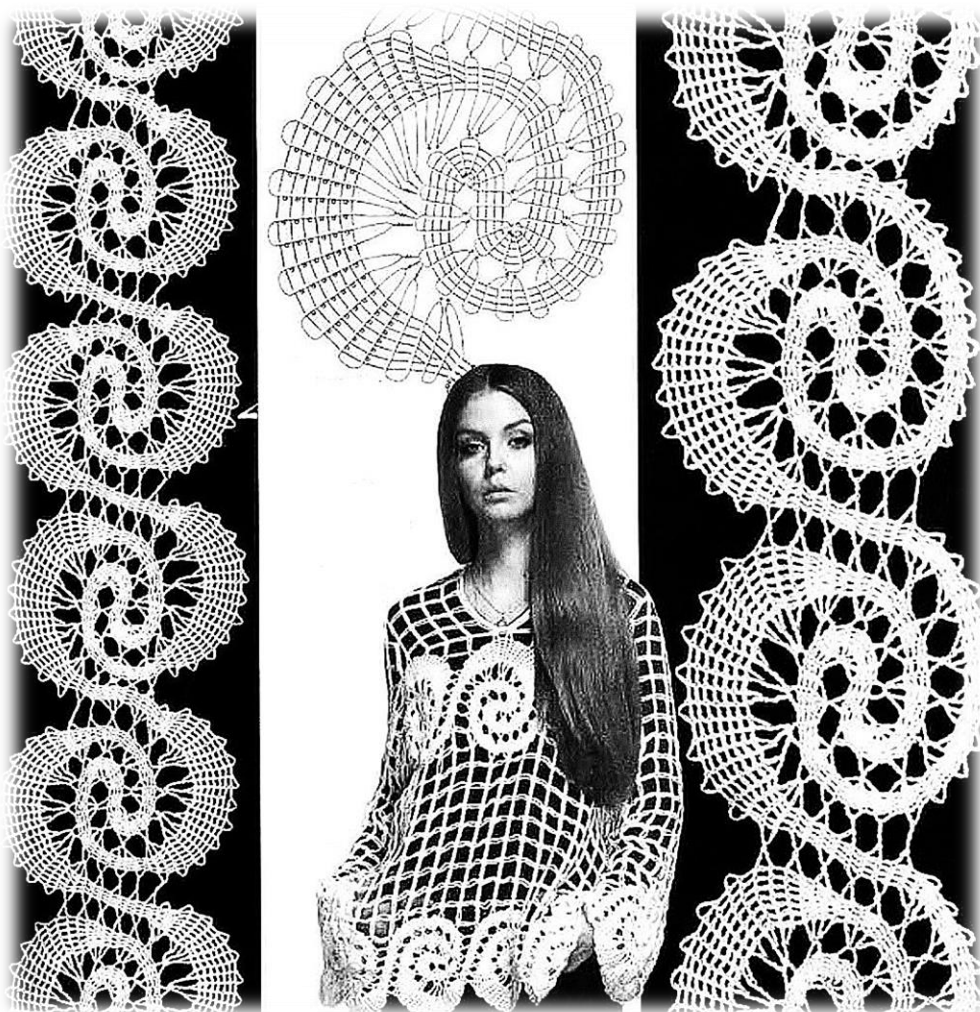
6. Loo **10** ahelsilmust.
- Esimesel real heegelda 4 sammast.
 - Teisel real kasvata esimesest ja viimasest sambast 2 uut sammast. Nii on teisel real kokku 6 sammast.
 - Kolmandal real heegelda 6 sammast.
 - Neljandal real heegelda rea 2 esimest ja 2 viimast sammast paarikaupa kokku.
 - Viiendal real heegelda 4 sammast.

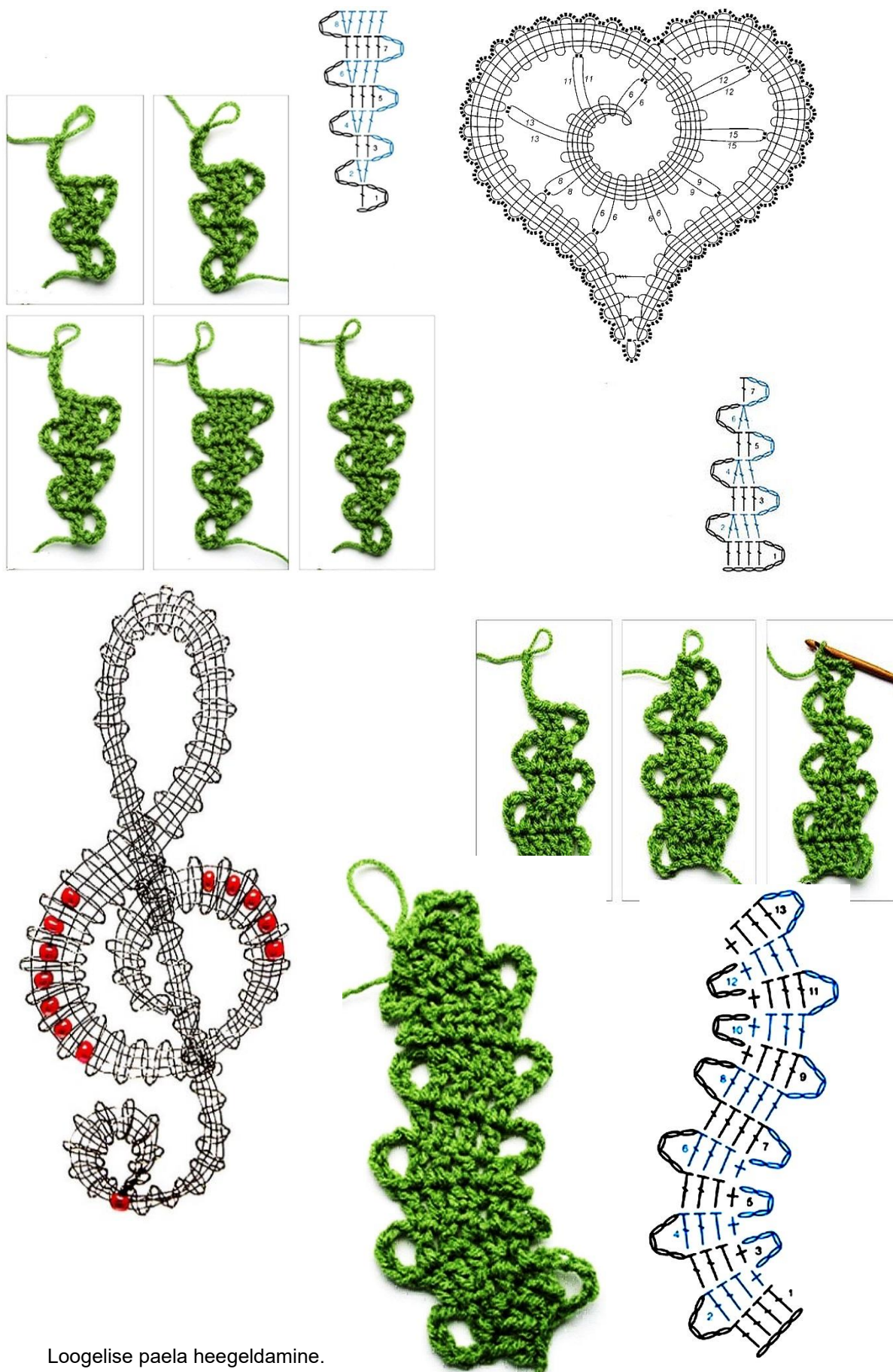

Kahandamine.

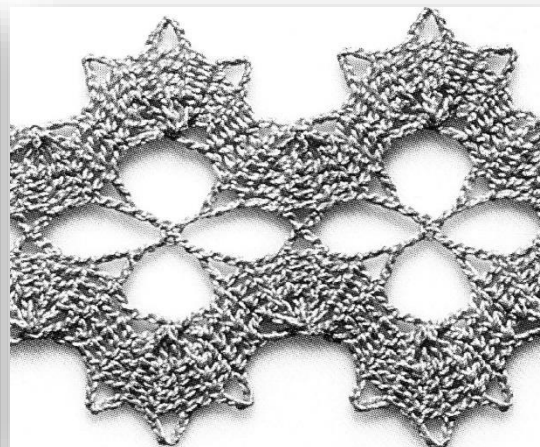
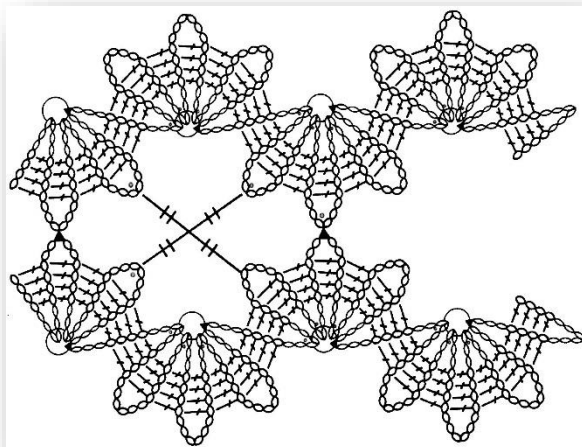
7. Loo **10** ahelsilmust.
- Esimesel real heegelda 4 sammast.
 - Teisel real samuti 4 sammast, kus iga samba vahel on 1 ahelsilmus.
 - Kolmandal real kasvata esimesest ja viimasest sambast 2 uut sammast, kus samuti iga samba vahele heegelda 1 ahelsilmus.
 - Neljas ja viies rida heegelda nagu kolmas rida.

- Kuuendal real heegelda rea esimesed 2 ja viimased 2 sammast paarikaupa kokku. Keskmiste sammaste vahel on ahelsilmused.
- Seitsmendal real heegelda neli sammast.

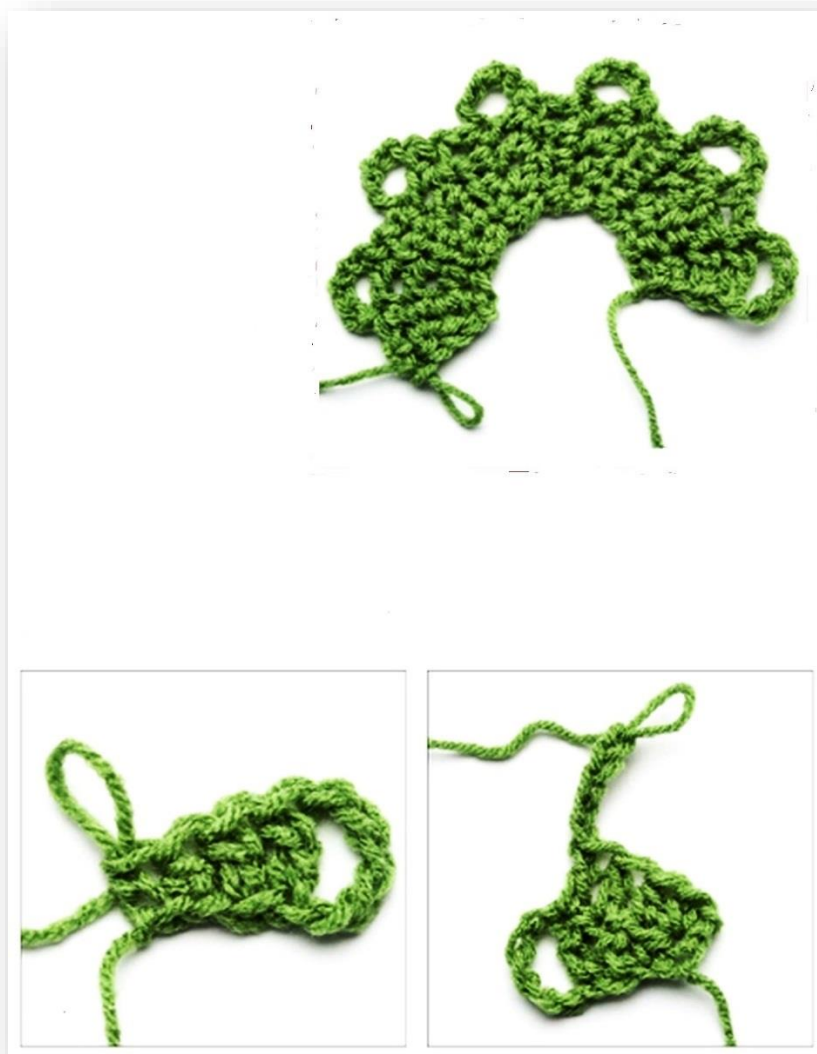

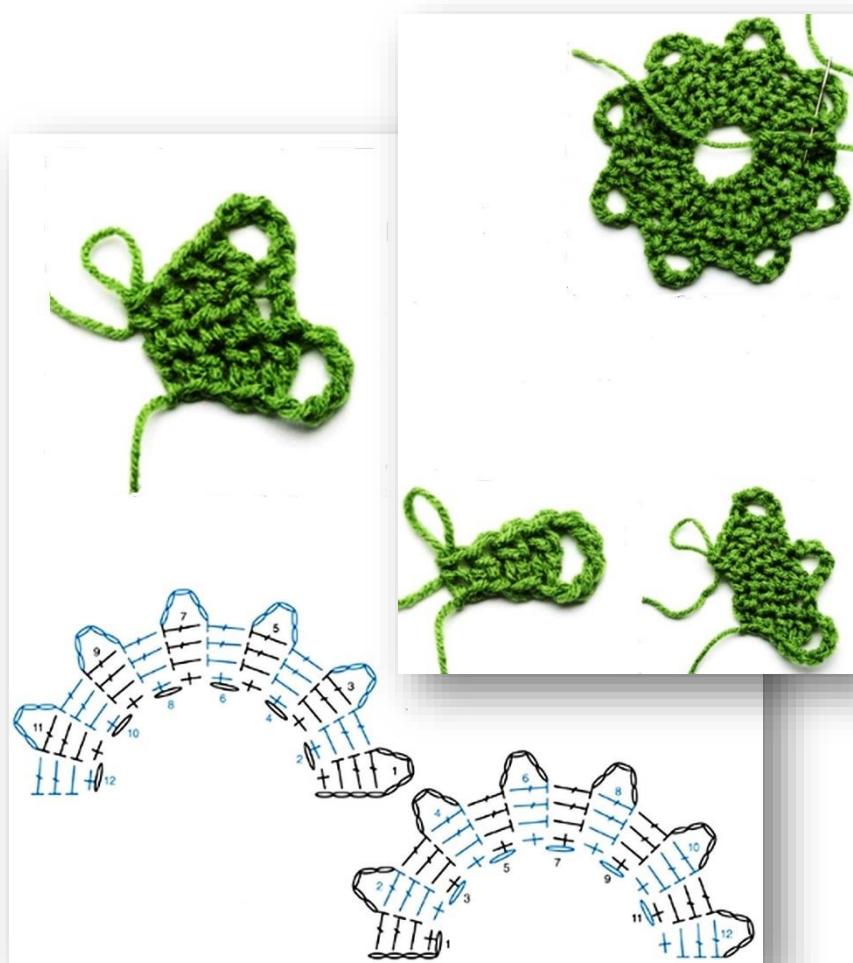
Loogelise paela heegeldamine.

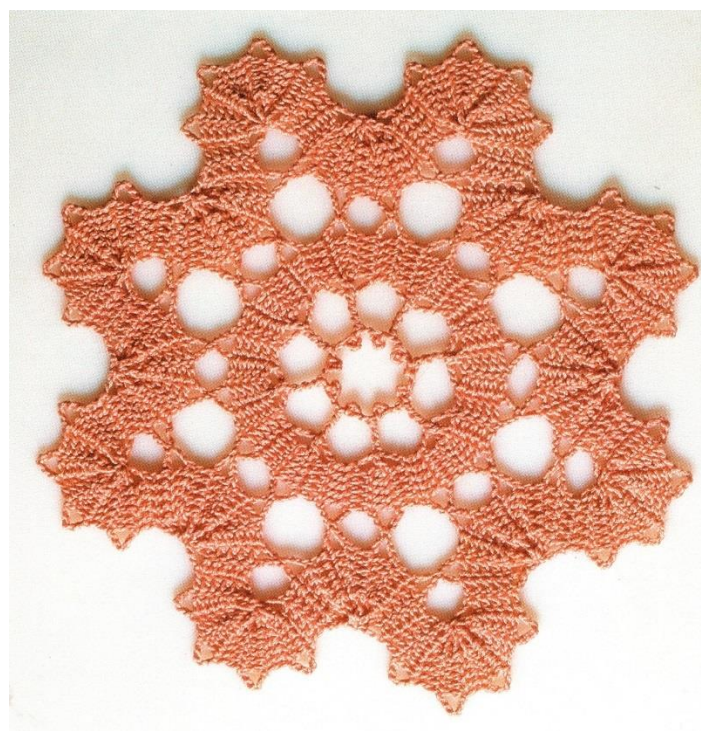
Pits loogelistest heegelpaelast.

Kaarja paela heegeldamine.

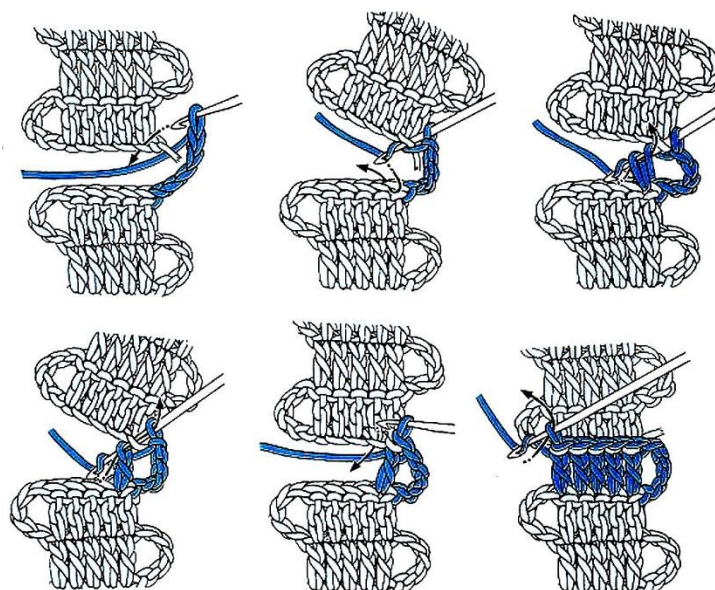

Kaarte ja ringide heegeldamise võtted.

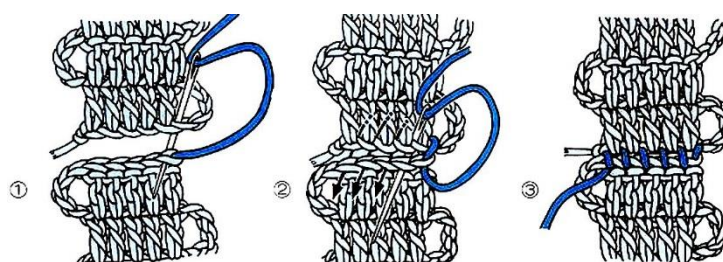

Brüggeheegelduse paela otste ringiks ühendamise viisid

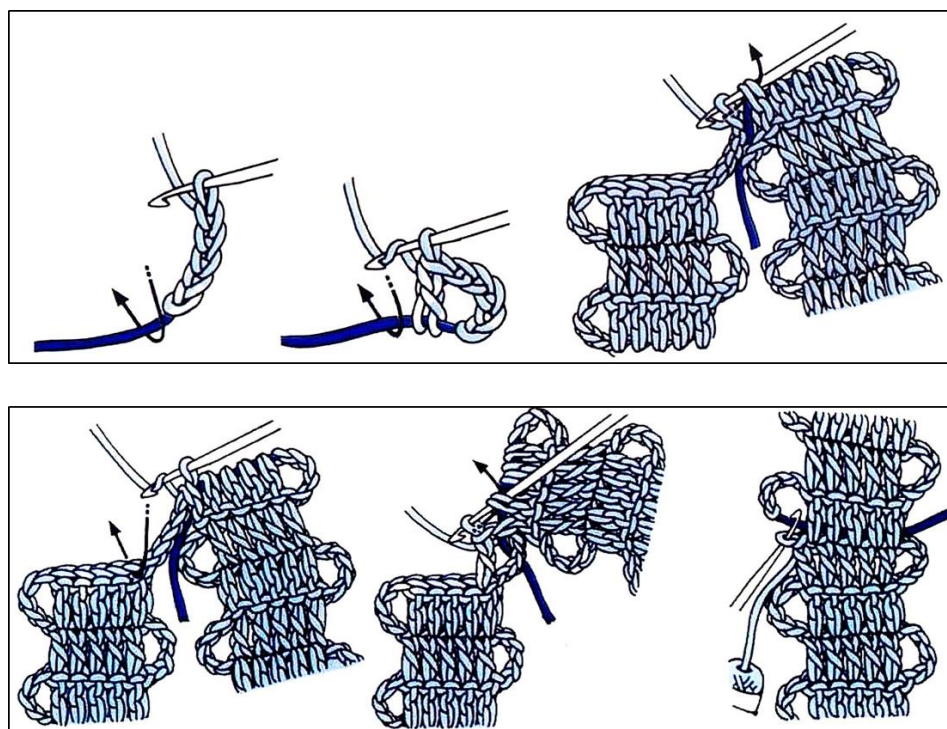
1.

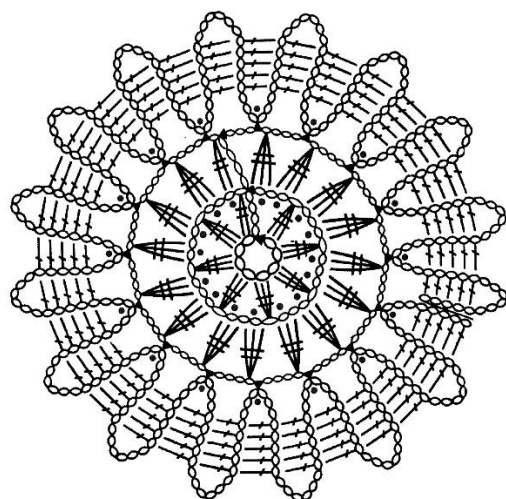
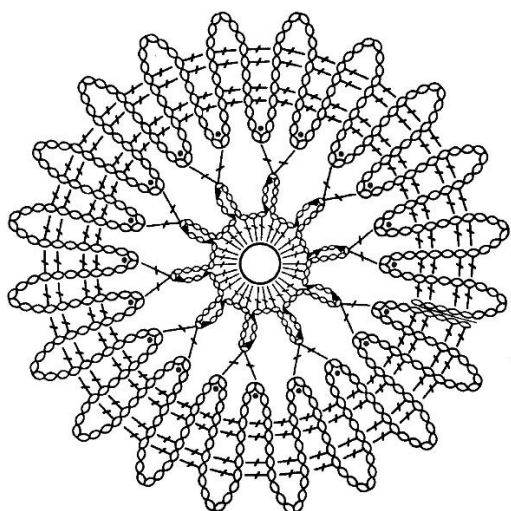
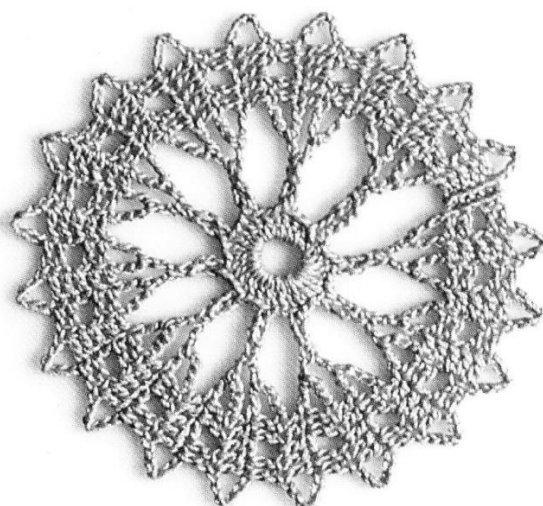
2.

3.

Ringisüdamiku täitmise viise

Brüggeheegelduse paela erikujud

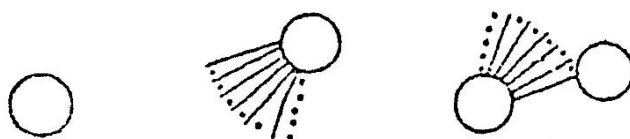
Brüggeheegelduse paletel on väga erinevaid nn kujusid. Kõik need põhinevad sarnasel tehnoloogial, mis on omane antud pitsiliigile tervikuna.

1. Loogelise paelaosaga.

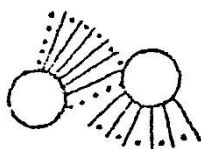
- Loo **10** ahelsilmust ja ühenda ringiks.
- Heegelda 5 ahelsilmust ning läbi ringi 6 1x sammast.

NB! Iga samba vahele heegelda 1 ahelsilmus.

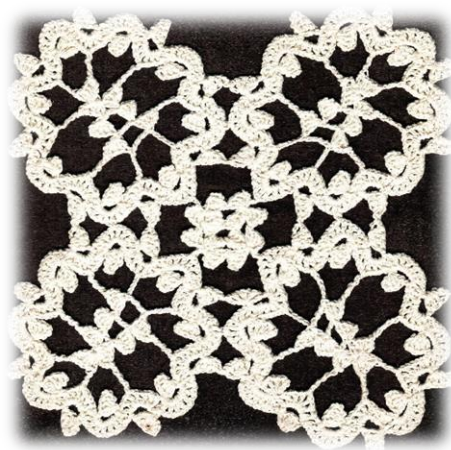
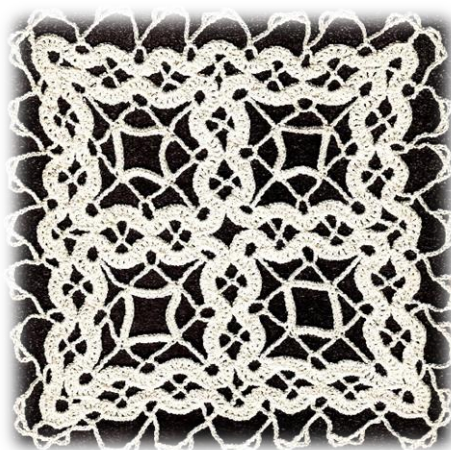
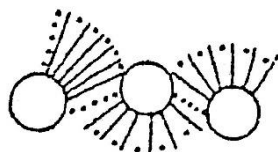
- Järgmiseks loo uuesti 10 ahelsilmust ja ühenda ringiks.

- Heegelda 5 ahelsilmust ja kinnita need eelmise ringi külge kinnissilmusega viimase samba kõrvale.
- Nüüd heegelda läbi uue ringi 6 sammast, iga samba vahel 1 ahelsilmus.

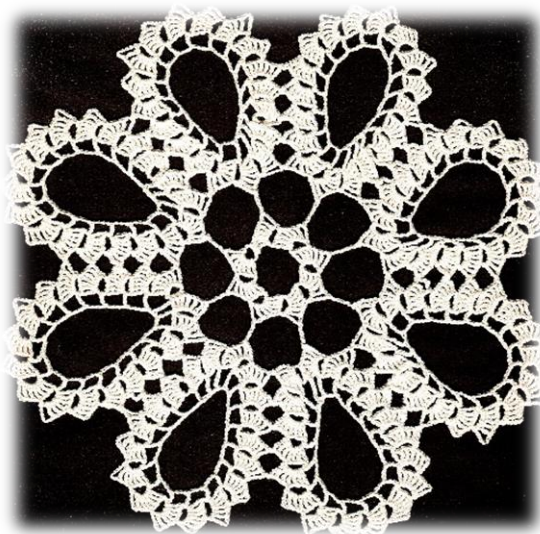
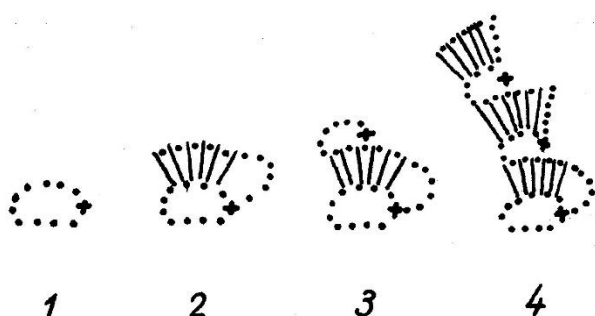

- Järgmiseks loo 10 ahelsilmust ja ühenda need ringiks.
- Kolmandal real jätka heegeldamist analoogselt eespool kirjeldatule.
- Selliselt heegeldades hakkab paelaosa looklema.

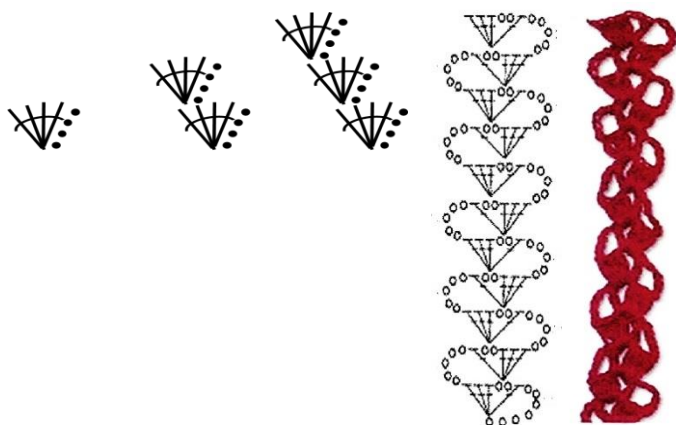
2. Ühepoolse sakiga pael.

- Loo 10 ahelsilmust ja ühenda ringiks.
- Järgmiseks heegelda 6 ahelsilmust ja 6 sammast läbi ringi, iga samba vahele 1 ahelsilmus.
- Loo 6 ahelsilmust ja kinnita need eelmise rea kolmanda ja neljanda samba vahele kinnissilmusega.
- Seejärel loo uuesti 6 ahelsilmust ja heegelda läbi tekkinud kaare 6 sammast, iga samba vahele 1 ahelsilmus.
- Jätka paela heegeldamist, tulemuseks saad ühepoolse sakiga pitsipaela.

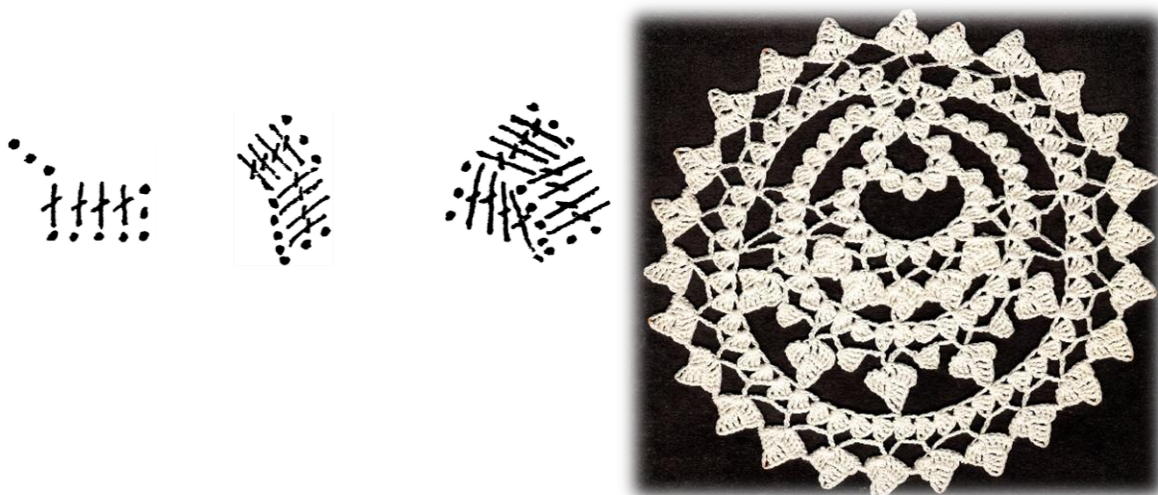
3. Sakiga pael.

- Loo 4 ahelsilmust.
- Neljandasse silmusesse kinnita 4 1x sammast.
- Loo 3 ahelsilmust.
- Võta lõng heegelnõelale 1x samba moodustamiseks ja heegelda see välja kahe viimase samba vahelt.
- Sealt samast heegelda veel 3 sammast, kokku 4 sammast.
- Loo 3 õhksilmust ja heegelda 4 1x sammast kahe viimase samba vahelt jne.

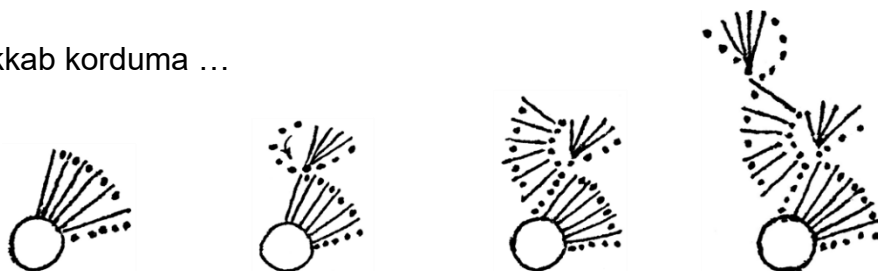
4. Tihedam lehekujulise sakiga pael.

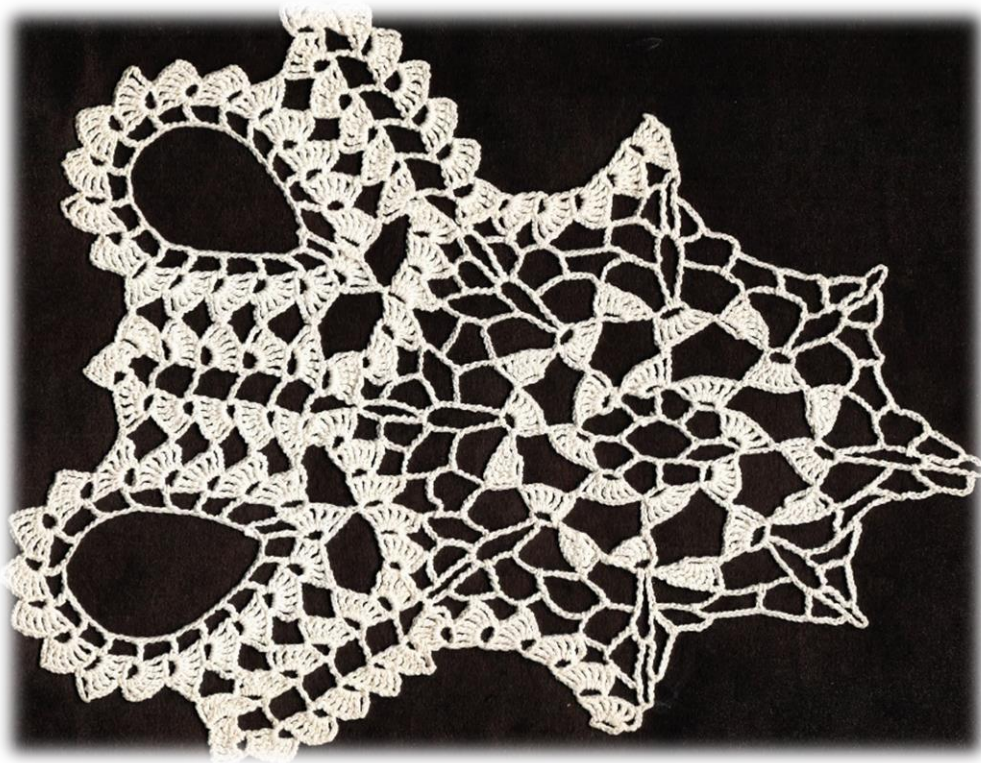
- Loo 7 ahelsilmust.
- 4 – 7-sse silmusesse heegelda 1x sambad, kokku 4 sammast.
- Heegelda 3 ahelsilmust.
- Järgmiseks heegelda 4 1x sammast eelmise rea viimase samba ümber/ külge.
- Loo veelkord 3 ahelsilmust.
- Heegelda taas eelmise rea viimase samba ümber 4 sammast.
- Seejärel ühenda viimane rida esimese reaga kinnissilmuse abiga ringiks (tekib leheke).

5. Kahepoolse sakiga pael.

- Loo 10 ahelsilmust ja ühenda need ringiks.
- Loo 3 uut ahelsilmust ja heegelda läbi ringi 7 1x sammast, iga samba vahele 1 ahelsilmus.
- Seejärel loo 4 ahelsilmust.
- Neljandast silmusest heegelda välja 4 1x sammast.
- Loo 5 ahelsilmust ja kinnita need kinnissilmusega eelmise rea viimase samba külge.
- Järgmiseks loo 3 ahelsilmust ja kinnita need eelmise ringi külge kinnissilmusega viimase samba kõrvale.
- Heegelda läbi uue ringi 7 sammast, iga samba vahele 1 ahelsilmus.
- Loo 4 ahelsilmust.
- Neljandast silmusest heegelda välja 4 1x sammast.
- Loo 5 ahelsilmust ja kinnita need kinnissilmusega eelmise rea viimase samba külge.
- Muster hakkab korduma ...

Viimistlemine.

Brüggeheegelduse pitside viimistluse võib jagada viieks osaks:

1. Niidiotste peitmine
2. Pesemine
3. Tärgeldamine
4. Venitamine
5. Triikimine.

Kõik niidiotsad kinnita „märkamatu“ pahemal poolel heegelsilmustessenii, et need pitsi hooldamise käigus lahti ei tuleks.

Kui heegeltöö on valmistamisprotsessi käigus määratud, siis peaks pitsi enne järgmist hooldusetappi pesema. Pesemisel pead meeles pidama, et õrna käsitööd pesemise käigus ei nühita käte vahel, vaid lahustatud pesuvahendiga vette tuleks asetada pits ja seejärel seda kergelt muljudes pesta. Vajadusel vaheta vett ja pese veelkord.

Käsitööesemeid ei väänata kuivaks, vaid suurem vesi pärast loputamist nõrutatakse välja. Soovitaval kuivata esemeid võrkalusel horisontaalasendis. Vee jääkkoguse nõ välja väänamiseks keera ese froteerätikusse ja mulju liigne vesi välja.

Ära kuivata käsitööd pesunööri!

Kui käsitööese peab hilisema kasutamise käigus nõ vormi hoidma, siis peaks pärast loputamist või ka pärast kuivatamist pitsi tärgeldama, see sõltub tärgeldusvahendist. Müügil on esemele pihustatavad tärgeldusained, mis on hea käepärane variant – meeles peab pidama ainult asjaolu, et pärast tärgeldust võib tärgelduse tugevuses pettuda. Kui pind on väga ažuurne ja suuremate ning paljude aukudega, siis enamik tärgeldusvahendist pihustub neist läbi ning materjalile ei kinnitu.

Kodus käepärasem vahend on juba meie esivanemate poolt kasutatud tärklis. Tärglisse lahusest keeta vedelam kliister, sest paksu kliistriga saad tulemuseks väga jäiga eseme.

Kliistrist välja võetud ja suurem vedeliku hulk rätiku vahel eemaldatud tuleb käsitööese tõmmata pingule. Kasutada pehmemal alusel saab roostevabu nõõpnõelu või tugevamal alusel väikeseid vasknaelu. Ümmarguse ja nelinurkse eseme puhul on soovitatav eelnevalt valmistada šabloonid, mis aitavad säilitada eseme sümmeetrilisust.

Venitamiseks on sobiv tasapinnaline riidega kaetud alus. Venitada tuleb tugevalt. Oluline on hästi välja venitada pitsi käänukohad, et need jääksid tasapinnalised. Välja tuleb venitada ka eranditult kõik küljekaared.

Tärgeldatud ja venitatud eset tuleb triikida poolniiskelt mõlemalt poolelt ning jätta lõplikult kuivama.

Algallikad

- Kukk, D. (1988). Lihtheegelduse – paelpitsi metoodilisi võimalusi üldhariduskoolis. Lõputöö, Ed. Vilde nim Tallinna Pedagoogiline Instituut, Tööõpetuse ja metoodika kateeder. Juhendaja: H. Aavik.
- Pinterest (fotod js heegelskeemid).
- Tallinna Ülikooli Loodus- ja terviseteaduste instituudi käsitöö metoodiline fond.
- Fotod – Tiia Artla.